

หาดใหญ่รับมือภัยพิบัติ

ชาคริต โภชะเรือง

“หออ ๆ ๆ”

เสียงไซเรนกรีดร้องโหยหวนไปทั่วชุมชนวัดหาดใหญ่ใน ดังกระจายจากดอกลำโพงสีคล้ำของหอกระจายข่าวที่อยู่ติดกำแพงรั้วโรงเรียนอนุบาลเทศบาล 5 เรียกร้องความสนใจจากผู้ผ่านไปมาได้ดี นั่นเป็นสัญญาณเตือนภัยจากการซ้อมแผนรับมือน้ำท่วมของชุมชน

นับเป็นประสบการณ์แปลกใหม่ครั้งแรกของทุกคนก็ว่าได้ และแน่นอนว่า หากการซ้อมแผนคราวนี้ถ้าผ่านกันไปได้ด้วยดีก็จะเป็นบทเรียนมีค่าให้คนทำงานจดจำได้ไม่ลืมในอนาคต โดยเฉพาะเครือข่าย “บ้านพี่เลี้ยง” เดินถือวิทยุเครื่องแดงมานั่งด้วยท่าที่เขินอายระคนตื่นเต้น ก่อนที่คณะทำงานทยอยมาสมทบ พวกเราเริ่มต้นการซักซ้อมขั้นตอนปลีกย่อยมาตั้งแต่เวลาก่อนเที่ยง

โชคดีว่าวันนี้ฟ้าเปิด ไม่มีริ้วเมฆฝน ไม่เป็นอุปสรรคต่อการซ้อมใดๆ และเช่นเดียวกัน เพื่อเป็นการไม่ประมาท ก่อนการซ้อมใหญ่ตามแผนที่ร่วมกันคิด คณะทำงานได้มีการจัดทำป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์กิจกรรมจำนวน 10 ชุด ปิดไว้ตามเสาไฟฟ้า แค่นั้นไม่พอ ยังมีการจัดทำรถแห่และสปอตวิ่งเผยแพร่ข่าวสารในชุมชนและสถานีวิทยุ FM.96.00 MHz สร้างความรับรู้และลดความสับสนที่อาจจะเกิดขึ้นจากการซ้อมแผนครั้งนี้ และเรายังจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องขยายเสียงของหอกระจายข่าว แทนของเดิมที่เสียหายไปกับน้ำท่วม รวมถึงมีเสื้อชูชีพ 100 ชุดแจกให้กับผู้อาศัยบ้านชั้นเดียว เชือก และไซเรนมือหมุนอีก 1 ชุด

เราตกลงกันว่าการเตือนภัยจะมีการซักซ้อมใน 2 ระดับ ได้แก่ การแจ้งเตือนภัย ซึ่งปกติจะอยู่ในระดับสีเหลือง นัยว่าเพื่อการเตรียมความพร้อม เมื่อได้รับการแจ้งเตือนจะต้องรีบจัดเก็บข้าวของมีค่าไว้ที่สูง ผู้ป่วย ผู้พิการเตรียมตัวอพยพ ในการซ้อมตัวแทนทางเทศบาลจะส่งข้อมูลมาให้ผู้นำชุมชนเพื่อแจ้งข่าวบ้านพี่เลี้ยงต่อด้วยมือถือ

และระดับแจ้งให้อพยพ ซึ่งอยู่ในระดับสีแดง โดยศูนย์วิทยุทางเทศบาลติดต่อประธานชุมชน แจ้งต่อบ้านพี่เลี้ยงประจำซอยด้วยมือถือหรือวิทยุเครื่องแดง อย่างไรก็ดี เพื่อกันความสับสน กรณีมีข่าวสาร

จากสื่อหรือจากเครือข่าย ให้ประธานชุมชนตรวจสอบความถูกต้องและคำยืนยันจากเทศบาล ก่อนเดือน
กุมภาพันธ์ โดยให้ชุมชนมีเบอร์โทรของบุคคลของเทศบาลอย่างน้อย 2 คน และเทศบาลมีเบอร์โทรของผู้นำ
ชุมชน 2 คน

เมื่อประธานได้รับการแจ้งเตือนให้อพยพ ให้มาส่งสัญญาณด้วยไซเรนมือหมุน ณ ศูนย์อพยพ
หลักโรงเรียนอนุบาลเทศบาล 5

การเตรียมตัวของศูนย์อพยพ ให้จัดเตรียมอุปกรณ์ตามข้อตกลง โดยมีตัวแทนชุมชน 2 คนมา
เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการ ทำหน้าที่ชี้แจงกติกา การแบ่งกลุ่ม การซักประวัติ เหล่านี้
เป็นต้น ในการมอบหมายภารกิจของการซ้อมหลังจากที่บ้านพี่เลี้ยงเดินแจ้งข่าวให้กับกลุ่มเสี่ยงแล้วผู้ที่
ประสงค์จะมาศูนย์อพยพให้เดินทางมา เพื่อรับทราบข้อตกลงร่วมกัน

นอกจากนั้นเราได้มีการซ้อมการชิงเชือก การหนีภัยของผู้พิการ การช่วยดูแลสุขภาพของ
ผู้ประสบภัยซึ่งทางหน่วยงานคือศูนย์บริการสาธารณสุขได้นำยา อุปกรณ์ต่างๆมาอำนวยความสะดวก
ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

นับย้อนหลังไปเมื่อเกือบ 2 ปีที่ผ่านมา ในงานเปิดตัวและสัมมนาโครงการเครือข่ายเมืองใน
เอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ(Asian Cities Climate Change Resilience
Network- Thailand ณ ห้องชัยพฤกษ์ ชั้น 3 โรงแรม ซากุระแกรนด์วิว อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

ดร.จำเนียร วรรัตน์ชัยพันธ์ ผู้อำนวยการอาวุโส สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เดินทางมาบรรยาย
พิเศษด้วยตนเอง เรื่อง “รู้จัก รู้ทัน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบ” เชื่อมโยง
ประสบการณ์ระดับนานาชาติที่เพิ่งจะเกิดขึ้น โดยได้กล่าวถึงเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่ประเทศเฮติ เพียง
แค่ 7 ริกเตอร์ ส่งผลต่ออาคารที่สูงกว่า 3 ชั้น ทำให้เกิดคำถามต่อการเตรียมความพร้อมรองรับ
สถานการณ์

“คนเฮติได้รับค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ 2 เหรียญ หรือประมาณ 70 บาทต่อวัน คนเหล่านี้จะมา
สนใจว่าการก่อสร้างถูกแบบถูกต้องหรือเปล่า-ก็คงไม่” ดร.จำเนียรกล่าว

และว่าคนเสียชีวิตเรือนแสนที่จากไปไม่ได้เกิดจากเหตุการณ์แผ่นดินไหว ที่กินเวลาไม่กี่วินาที
แต่เกิดจากสภาพอาคารที่ทรุดพัง ไม่มีระบบป้องกันสาธารณภัย เวลาเกิดภัยธรรมชาติลักษณะนี้ ไม่มี
ตัวเลขบอกได้ว่ามีผู้อาศัยอยู่ในอาคารแต่ละแห่งเท่าไร เนื่องจากเป็นผู้อยู่อาศัย ไม่มีระบบทะเบียนข้อมูล
ประชากร

“ประสบการณ์จากแผ่นดินไหวที่เมืองโกเบ ที่มีแผ่นดินไหว 7.2 ริกเตอร์ ผมได้พบกับผู้สูญเสีย
ที่บอกว่าไม่คิดมาก่อนถึงผลกระทบที่รุนแรงเกิดคาด แคมมีแรงบวกจากท่อก๊าซ ท่อหุงต้มที่ระเบิด ทำให้
เกิดความตระหนักว่ามนุษย์ยังไม่เข้าใจธรรมชาติที่ลึกซึ้ง เราอยากจะทำบุญธรรมชาติ เป็นนายของ
ธรรมชาติ สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ ซึ่งไม่จริง นี่เป็นบทเรียนของเรา” ดร.จำเนียรกล่าว

นอกจากนี้ยังพบประสบการณ์ภัยธรรมชาติอีกหลายแห่งหลายที่ ทั้งสิมามิ ภัยพิบัติในพม่า
ทั้งหมดนี้เกิดจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ

“มนุษย์เราทำให้สภาพอากาศเกิดการเปลี่ยนแปลง เราได้ปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ส่งผลกระทบต่อโลก จากกิจกรรมต่างๆ มากมาย เช่น จากโรงงานอุตสาหกรรม จากการทำเกษตร...ตอนนี้ทางรัฐบาลเองก็กำลังปลูกฝิ่นชาเทิร์นซีบอร์ด ลงทุนอุตสาหกรรม มีโครงการต่อเนื่องมากมาย ทั้งแลนด์บริดจ์ ท่าเรือน้ำลึก ที่จะตามมา”

ดร.จำเนียรได้เชื่อมโยงไปถึงสิ่งต่างๆที่กำลังอุบัติอยู่รอบตัว นั่นคือ ทำให้เราเข้าใจได้ไม่ยากถึงคำที่ถูกกล่าวขานกันว่า “โลกร้อน” ว่าหมายความว่าอย่างไรเกิดขึ้นได้อย่างไร

ยิ่งตอกย้ำความจริงที่ว่าทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรมที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จะเป็นอันตรายต่อโลกของเราแน่นอน

ไม่น่าเชื่อว่าโลกร้อนนี้เกิดได้นอกจากปรากฏการณ์ทางสังคมหรือจากฝีมือมนุษย์ข้างต้นแล้ว ยังรวมไปถึงเกษตรกรรม ปศุสัตว์(การอุจจาระ ปัสสาวะปล่อยก๊าซมีเทน) มีการเผาในที่โล่ง เผาขยะ เผากำจัดวัชพืช การตัดไม้ทำลายป่า ขยะ น้ำเสีย

นั่นคือสาเหตุทั่วไป ที่บางเรื่องหลายคนคงไม่เคยคิดว่าจะเชื่อมโยงส่งผลกระทบต่อโลกของเรา

หาคู่ใหญ่ก็เช่นกัน ในฐานะเป็นเมืองใหญ่ มีกิจกรรมของมนุษย์จำนวนมากที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่เราลืมตาตื่นกระทั่งนอนหลับ เราได้ทำอะไรต่อมิอะไรหลายอย่างในแต่ละวัน เช่น การเดินทาง การขนส่ง การบริการ การสื่อสาร การผลิต เหล่านี้ล้วนเกี่ยวพันกับการทำให้เกิดโลกร้อนเพิ่มขึ้นไม่น้อย ที่สำคัญ ผลสืบเนื่องจากหาคู่ใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา ซึ่งเราตระหนักดีว่ามีปัญหาการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ ได้แก่ น้ำท่วม น้ำแล้ง น้ำเสีย ขณะที่ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภาเป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำทะเลสาบ ผลกระทบจากหาคู่ใหญ่ก็ย่อมรุกรามไปถึงทะเลสาบ ตรงนี้คนที่อยู่ริมทะเลย่อมตระหนักแก้ไขได้ดี

หากกล่าวเชื่อมโยงไปถึงผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ เฉพาะต่อทะเลสาบสงขลา ซึ่งใหญ่ที่สุดอีกแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย เราพบว่าปริมาณน้ำ พืช สัตว์ลดลง พื้นที่รอบข้างทะเลสาบมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมาก มีการบุกรุกล้ำเข้าไปในทะเลสาบอย่างรวดเร็ว มีการขยายตัวของเมืองอย่างไร้ทิศทางและไร้เอกลักษณ์ หากเราไม่มีมาตรการป้องกันให้ดีจะมีผลกระทบต่อทะเลสาบนี้อย่างมากจนคาดไม่ถึง

นอกจากนั้นแล้วผลกระทบต่อน้ำในอ่าวไทย มีโอกาสทำให้ระดับน้ำสูงขึ้น จากนั้นก็มีผลกระทบต่อรายได้ของเราอย่างมาก จากการศึกษาของธนาคารโลก ประเทศเวียดนามจะได้รับผลกระทบสูงสุด ประเทศไทยเองก็มีการสูญเสียรายได้ต่อปีมหาศาลจากการขาดรายได้ นักท่องเที่ยวจะไม่เข้ามา

และตอกย้ำกลับมาอีกครั้งถึงสาเหตุของโลกร้อนว่ายังรวมไปถึงการทำเกษตรกรรม การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทำพืชไร่ ยกตัวอย่างที่เขียงราย เช่น ไร้ส้ม ชา มีมาก ช่วงฤดูการมีการเปลี่ยนแปลง พืช สัตว์ต้องมีการปรับตัว ปัญหาสุขภาพ...เกิดโรคจากพาหะสารพัด เช่น หนู ยุง แมวก่อให้เกิดโรคอุบัติใหม่ตามมา

“เพราะว่าอุณหภูมิสูงขึ้น โลกร้อนขึ้น ยุงกั้วหนาว มันก็อพยพไปที่สูงกว่า พาโรคมาด้วย แต่ละอองสาที่สูงขึ้น ก่อให้เกิดโรคต่างๆตามมา เรามีความรู้เรื่องเหล่านี้พอสมควร”

และยังรวมไปถึงความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืช สัตว์ ทุกวันนี้ลดลง และหากมีการใช้สารเคมีมาก การบริหารจัดการน้ำ หากเราจัดการไม่ได้ ทั้งน้ำน้อย น้ำมาก เราก็ควบคุมการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศไม่ได้

มากไปกว่านั้นการตั้งถิ่นฐานและสาธารณูปโภคเกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพอากาศ พรมแดนแห่งพื้นที่เริ่มหดแคบและพลาเลื่อน เรามีผู้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น ที่หาดใหญ่ก็เช่นกัน

“เมื่ออพยพเข้ามา ไม่ได้มาแต่ตัว ได้นำโรคมาด้วย” แล้วยังรุกรามบานปลายไปถึงผลกระทบอื่นๆ ที่พบมากก็เช่น การกัดเซาะชายฝั่ง

ดร.จำเนียร กล่าว “วัตถุประสงค์ของโครงการจึงเกิดขึ้นเพื่อระดมองค์ความรู้ ให้พวกเราได้ปรับตัวอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การสร้างภาคี สร้างภูมิคุ้มกันให้กับเรา”

และบอกว่าคำตอบในการแก้ไขแก้ไขโลกร้อนอยู่ที่ท้องถิ่น สร้างความตระหนักและตื่นตัวให้จึงได้ โดยคาดหวังไปถึงอนาคต ทำอย่างไรที่จะสร้างสังคมคาร์บอนต่ำ เช่น การประหยัดไฟ การปลูกต้นไม้ มีถังรับน้ำมาใช้ การสร้างบ้านดิน การกินอาหาร การแต่งกาย การใช้ยาธรรมชาติ การทำเกษตร การเดินทาง

“สิ่งแวดล้อมไม่มีพรมแดน มลพิษไม่มีพรมแดน น้ำท่วมไม่มีพรมแดน ทางแก้เราต้องเริ่มที่ต้นทาง ประสานงานกลางทาง และปลายทาง เริ่มต้นที่ตัวเรา ครอบครัวเรา อยากให้เมืองยั่งยืนเราต้องทำให้ชุมชนยั่งยืน”

ทั้งนี้เป้าหมายของโครงการก็คือ เมืองหาดใหญ่ที่จะเป็นเมืองนำร่องร่วมกับเมืองเชียงราย ร่วมแก้ปัญหาดังกล่าว

ผังเมือง...กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ดร.ธงชัย โรจนกันนท์ ผู้อำนวยการพิเศษ กรมโยธาธิการและผังเมือง วิทยากรอีกท่านหนึ่ง กล่าวถึงผู้ชายคนหนึ่งเดินทางไปสถานีรถไฟที่อเมริกา ยืนเล่นไวโอลิน เขาเล่นเพลงที่ยากที่สุด ทว่าไม่มีใครสนใจเขาเลย ทั้งที่คนๆนี้เป็นนักดนตรีไวโอลินที่ดีที่สุดในโลก เปิดแสดงแต่ละครั้งต้องจองตั๋วล่วงหน้า แคมเล่นด้วยไวโอลินที่มีมูลค่านับล้านบาท

“โอกาสที่ดีที่สุดในชีวิตเกิดขึ้นได้ยาก เช่นนี้แล้ว ผมจึงอยากให้ทุกคนได้เห็นโอกาสที่จะมาทำงานร่วมกัน...”

ภาวะโลกร้อน เป็นภัยธรรมชาติที่ไม่ธรรมดาและมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ พร้อมกับยกตัวอย่าง จากเหตุการณ์พายุไซโคลนที่พม่า เคลื่อนตัวขึ้นฝั่งที่ลุ่มน้ำอิระวดี พม่ามีความสูญเสียมาก สิ่งก่อสร้างเปราะบาง พังทลายเรียบ การช่วยเหลือล่าช้า ถนนไม่มี ระบบโครงข่ายไม่มีสะพานเสียหายชำรุด ใช้ได้แต่ทางเรือ นานวัน ศพเริ่มเน่าเปื่อย ศพมากเกินกว่าจะเก็บหมด คนไม่มีที่อยู่ พม่าไม่มีข้อมูล งานผังเมืองไม่มี...

“ห่างกัน 10 วัน เกิดแผ่นดินไหวที่ประเทศจีน และทั่วโลก เกิดกว่า 300 ครั้ง เมื่อเกิดเหตุ ถนนทุกสายถูกตัดขาด ไม่มีน้ำ ไฟฟ้า เกิดความโกลาหล เมืองพังทลาย ผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในอาคาร

ปัญหาช่วยเหลือระยะแรก อุปกรณ์การแพทย์ ยา ทุกชีวิตล้วนมีค่า ทุกวินาทีมีค่า...เมืองไหนไม่มีที่โล่ง เกิดเหตุฉุกเฉินจะใช้พื้นที่ไหนช่วยเหลือ”

ประเทศไทยล่าสุดมีรอยเลื่อนไม่ใช่ 13 แนวแต่เป็น 23 แนว นี่เป็นข้อมูลที่ต้องถกโต้หา ความถูกต้องกันต่อไป

ดร.ธงชัย เปิดเผยข้อมูลสำคัญที่หลายคนไม่มีโอกาสได้รู้ว่าการหนึ่งได้ศึกษาปัญหาหน้าท่วม เมืองหาดใหญ่และเคยเสนอให้มีการปรับผังเมืองรวมหาดใหญ่ เคยเสนอให้ย้ายเมืองไปที่สูง แต่ไม่มีใคร สนใจ

นี่อาจเป็นนัยยะที่ส่งถึงคนหาดใหญ่โดยตรง

การย้ายเมือง...นี่อาจเป็นสิ่งที่ไกลเกินจริง น้ำท่วมสำหรับคนหาดใหญ่เป็นเรื่องปกติ แต่จะมี ใครรู้ว่าหากวันหนึ่งน้ำท่วมจะเกิดขึ้น อันตรายมากขึ้น หากวันนั้นมาถึงเราจะอยู่กันอย่างใด แต่ความ ตระหนักเช่นนี้ยังไม่เกิดเมื่อได้ยินข้อเสนอในวันนั้น ใครเล่าจะกล้าคิดสวนกระแส คนหาดใหญ่ที่ลงหลัก ปักฐานที่มั่นอยู่ที่นี้แล้ว จะสนใจรับฟังหรือ?

ทั่วโลกเกิดแผ่นดินไหวทุกปี มีสถิติเก็บไว้ ประเทศไทยไม่เคยสนใจเรื่องแผ่นดินไหว กระทั่ง เกิดสึนามิ จึงมาเกิดการวิจัย มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ร่วมกันศึกษา เราจึงพบ... “ไม่น่าเชื่อว่าสึนามิภูเกิดแนว แผ่นดินไหวไปไกลถึงจังหวัดพิจิตร”

ช่วงศตวรรษ 1970-1200 บนคาบสมุทรมลายู มีการศึกษาจนพบว่าแผ่นดินไหวถี่มากขึ้นจาก หลักสิบมาเป็นหลักพัน นี่เป็นความผิดปกติมาก

เหล่านี้คือภาพสะท้อนของการเปลี่ยนแปลงที่เราไม่เคยคิดว่าจะพบเห็นในยุคสมัยของเรา และ เมื่อนำข้อมูลทั้งหมดมารวมกัน นั่นอาจทำให้หลายคนฉงนคิด เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว เราจะตั้งรับและ เผชิญหน้ากับมันอย่างไรดี

นี่ยอมไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะหาคำตอบ ในเมื่อเราเองไม่มีใครสนใจเรียนรู้ เอาแค่คำถามง่าย ๆ ที่ว่า ผลกระทบจากภาวะโลกร้อน จะก่อผลกระทบต่อไทยอย่างไร? มีใครสักกี่คนจะล่วงรู้

ดร.ธงชัย ยกตัวอย่างผลจากการศึกษาพบว่าหากเกิดสึนามิที่ฟิลิปปินส์ จะมาถึงนราธิวาส ภายใน 6 ชั่วโมง

“มกราคม 2552 ผมได้รับรายงานว่าจะเป็นที่แห่งพายุ จึงได้ศึกษาฝ้าติดตามการเกิดพายุใน ประเทศไทย ในรายงานระบุว่าเกิดประมาณ 25-28 ลูก พายุลูกแรก 3 พค.52 พายุลูกเล็กกลายเป็น ใต้ฝุ่น 7 พค.พายุจันท์หอมกลายเป็นใต้ฝุ่น ที่ผมแปลกใจก็คือ 29 มิย.52 ท้องฟ้ากรุงเทพขมึดมืด ทั้งที่ ไม่มีรายงานพายุใดล่วงหน้า 13 สิงหาคม 2552 ทั่วโลกเกิดพายุหมุนพร้อมกัน 6 ลูก ซึ่งเกิดได้ยากมาก 4 ตค.52 เกิดใต้ฝุ่น parma เติบโตไม่เป็นเส้นตรง เปลี่ยนทฤษฎีใหม่ของการเกิดพายุ มีการเดินทางที่ กลับไปกลับมา เฉพาะที่ฟิลิปปินส์เกิดซ้ำกลับไปกลับมาสองรอบ เรายังไม่เข้าใจ ไม่มีความรู้ว่าทำไม พายุจึงมีเส้นทางเดินแบบนี้ขึ้นมา”

จากรายงานพบว่าตัวเลขที่เกิดจริงใกล้เคียงกันมาก

“หาดใหญ่ก็ไม่ควรนิ่งนอนใจ อย่าคิดว่าคลองร.1 จะช่วยท่านได้ ท่านรู้หรือไม่ว่าต้นแบบคลอง ร.1 ต้องกว้าง 200 เมตรไม่ใช้ 60 เมตร แล้วมีถนนสองข้างทางยาวให้เกิดบ้านจัดสรรตามมาดังเช่นในปัจจุบัน”

ปี 2553 ดร.ชงชัย คาคคะเนว่าภาวะโลกร้อนจะรุนแรงขึ้น อากาศร้อนแล้ง ข้าวราคาแพง น้ำทะเลขึ้นสูง

ทั้งหมดนี้ก็เพื่อปลุกคนหาดใหญ่ และคนในสังคมให้ตื่นตัว พร้อมรับการความเปลี่ยนแปลงที่ใกล้ตัวเราเหลือเกิน

ทว่ายังไม่ค่อยมีการตระหนัก.

และปี 53 เป็นอีกปีที่หาดใหญ่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยใหญ่อีกครั้ง สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินมูลค่านับหมื่นล้านบาท

สาเหตุและปัจจัยสำคัญ

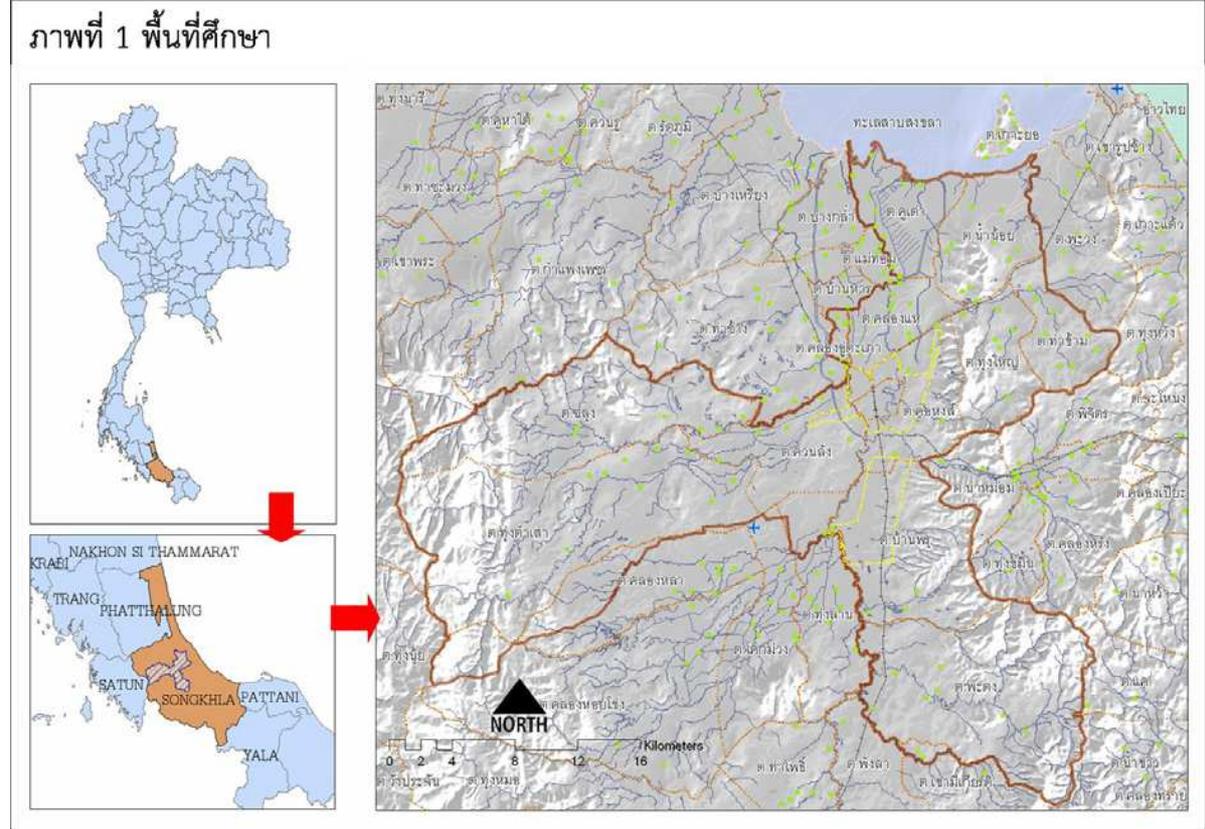
คณะทำงานเมืองหาดใหญ่ได้มีการสำรวจข้อมูล ศึกษาผลกระทบและสาเหตุเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศดังกล่าว เมืองหาดใหญ่มีลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ มีแนวภูเขาทางด้านทิศตะวันตก ทิศใต้ และทิศตะวันออก โดยพื้นที่ลาดจากทิศใต้และทิศตะวันตกไปสู่ทะเลสาบสงขลา อุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 26.6-29.6 โดยอุณหภูมิสูงสุดอยู่ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดอยู่ในเดือนกุมภาพันธ์ ปริมาณฝนเฉลี่ยประมาณ 1,916.4 มิลลิเมตร ปริมาณฝนมากที่สุดเดือนพฤศจิกายน

สภาพเศรษฐกิจเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าและธุรกิจของภาคใต้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากยางพารา อาหารทะเล ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ เขาคอหงส์ เขาแก้ว เขาวังพา และเขาน้ำน้อย คลองที่สำคัญ ได้แก่ คลองเตย คลองอู่ตะเภา และคลองวาด และรวมถึงทางเทศบาลได้มีการดำเนินการจัดทำแก้มลิงเพื่อเป็นแหล่งรองรับน้ำในช่วงฤดูฝนเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาน้ำท่วม

ความเสี่ยงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองหาดใหญ่ ได้แก่ อากาศร้อนมากขึ้นร้อนต่อเนื่อง และยาวนานมากขึ้น ส่งผลต่อสุขภาพกายและใจ ความต้องการน้ำทั้งภาคครัวเรือนและภาคการเกษตร ความต้องการในการใช้พลังงานและผลกระทบต่อพืชเศรษฐกิจ กลุ่มเสี่ยง ได้แก่ ชุมชนแออัด และชุมชนที่ยังไม่มีน้ำประปาใช้ เกษตรกร และกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ และเด็กเล็ก ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ปริมาณน้ำฝน ส่งผลต่อน้ำท่วมและ ดินถล่ม พื้นที่เสี่ยง คือ พื้นที่ที่มีฝนตกในปริมาณเกิน 50 มม./วัน ส่งผลกระทบต่อความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน เศรษฐกิจ อาชีพ และคุณภาพชีวิต รวมถึงอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชน หรือระหว่างชุมชนหากการช่วยเหลือเกิดขึ้นช้า กลุ่มเสี่ยง ได้แก่ เด็กเล็ก ผู้สูงอายุและผู้พิการ ชุมชนแออัด/ชุมชนบุกรุก (ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย) และชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบคลองอู่ตะเภา โดยเฉพาะชุมชนฝั่งซ้ายของคลอง ภัยแล้ง ส่งผลกระทบด้านอาหาร การประกอบอาชีพ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ ชุมชนแออัด และชุมชนที่ยังไม่มีน้ำประปาใช้ รวมถึงกลุ่มเกษตรกรและน้ำเสีย

ส่งผลกระทบต่อด้านสุขภาพ การประกอบอาชีพ น้ำดื่ม ระบบนิเวศเสื่อมโทรม และด้านด้านสังคม โดยเฉพาะชุมชนริมคลองอู่ตะเภา ผลกระทบที่เกิดจากลมพายุ ส่งผลกระทบต่ออาชีพและรายได้ของชาวประมงและผู้ที่อยู่ริมชายฝั่ง และผลกระทบที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล ส่งผลกระทบต่อ การลดลงของพื้นที่ริมทะเลและสูญเสียแหล่งท่องเที่ยว และยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำที่นำมาผลิต น้ำประปา และใช้ในการเกษตรรวมถึงส่งผลต่อการทำการเกษตร และเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดน้ำท่วมรุนแรงมากขึ้น โดยกลุ่มเสี่ยงได้แก่ชาวประมง ผู้ที่มีบ้านเรือนอาศัยอยู่ใกล้ทะเลสาบ และเกษตรกรรอบๆ พื้นที่ ลำน้ำ

ศักยภาพของคนหาดใหญ่โดยรวมชุมชนระดับพื้นที่มีประสบการณ์ มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาในการมองวิเคราะห์ และแก้ปัญหาในเรื่องสถานการณ์น้ำท่วม ภัยแล้ง มีกลุ่ม เครือข่ายชุมชน และภาคส่วนต่างๆ ที่มีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง เช่น เครือข่ายรักษ์คลองอู่ตะเภา ปัจจุบันมีภาคประชาสังคมต่างๆ ที่มีประสบการณ์ในการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมชุมชน ทั้งในระดับนโยบาย และระดับพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง มีความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และ อปท. อย่างต่อเนื่องและกระตือรือร้น

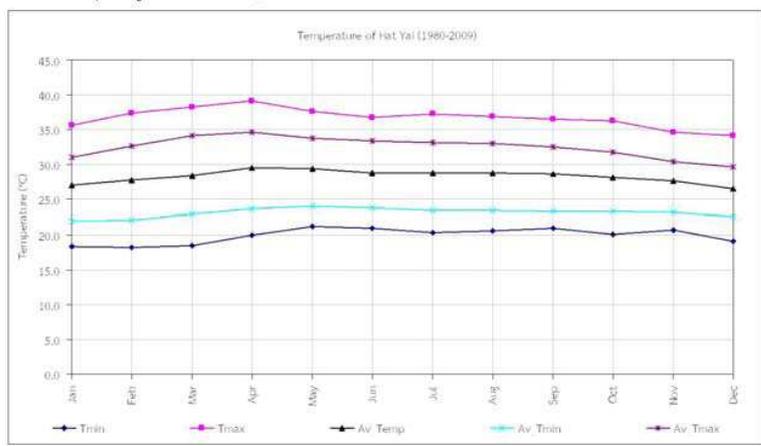
การคาดการณ์สภาพอากาศของเมืองหาดใหญ่อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยในช่วงฤดูร้อน และฤดูฝนจะเพิ่มขึ้น โดยจะอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยที่สูงที่สุดจะอยู่ในเดือนมีนาคม และเดือนมกราคมเป็นเดือนที่มีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยที่ต่ำที่สุดจำนวนวันที่มีอากาศร้อน (วันที่มีอุณหภูมิมากกว่า 35oC) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่นจากเดิมในช่วงปีฐานเมืองหาดใหญ่เคยมีวันที่อากาศร้อนประมาณร้อยละ 34.9 โดยเฉลี่ยต่อปี และจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 35.5, 36.9 และ 37.7 ในช่วง 30 ปี 60 ปี และ 90 ปีตามลำดับ ปริมาณฝนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ยกเว้นในช่วงหน้าฝนจะมีปริมาณฝนเฉลี่ยและฝนสูงสุดรายวันลดลง

อย่างต่อเนื่อง จำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย ถึงแม้ปริมาณน้ำฝนและจำนวนวันที่ฝนตกในอนาคตกจะมีแนวโน้มลดลง อีกทั้งอาจจะประสบกับลมพายุที่บ่อยครั้งมากขึ้น (ทั้งจากลมตะวันตกเฉียงใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือ) ระดับน้ำทะเลสูงขึ้นเล็กน้อย และอาจเกิดปัญหาในเรื่องของการกัดเซาะชายฝั่ง เมื่อพิจารณาการกระจายอุณหภูมิเชิงพื้นที่ของสภาพอากาศของเมืองหาดใหญ่ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน ซึ่งพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ พื้นที่ที่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่ คือ ตำบลทุ่งตำเสา ตำบลควนลัง ตำบลทุ่งลาน ตำบลบ้านพรุ และตำบลพะตง และการกระจายปริมาณฝนเชิงพื้นที่ของสภาพอากาศของเมืองหาดใหญ่ ในเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน เดือนพฤษภาคม-กันยายน การกระจายของปริมาณฝนจะเพิ่มมากขึ้นบริเวณทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในช่วง 30 ปี และจะเพิ่มมากยิ่งขึ้นในช่วง 90 ปีข้างหน้า สำหรับช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝนช่วงที่สองของเมืองหาดใหญ่ พบว่าปริมาณฝนมีแนวโน้มลดลงในช่วง 30 ปี และลดลงอย่างรวดเร็วในช่วง 60 ปี และ 90 ปี แต่จากที่ผ่านมากการเกิดอุทกภัยใหญ่ในแต่ละครั้งมีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้น ทั้งเกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้น และฝนตกต่อครั้งมีปริมาณมากขึ้น ความเสียหายก็มากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องตระหนักถึงแนวโน้มภัยพิบัติที่อาจเกิดรุนแรงขึ้นนี้ด้วย

สภาพภูมิอากาศ

อุณหภูมิ

ภาพที่ 2 อุณหภูมิของหาดใหญ่ในช่วง ค.ศ. 1980-2009

อำเภอหาดใหญ่อยู่ในเขตภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนคืออากาศจะไม่ร้อนจัดในฤดูร้อน และจะอบอุ่นในช่วงฤดูฝนโดยทั่วไปมี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนอยู่ในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนซึ่งจะมี 2 ระยะ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน และเดือนกันยายน-ธันวาคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีไม่สูงมาก มีอุณหภูมิรายวันสูงสุด อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย และอุณหภูมิเฉลี่ย มีค่าสูงสุดในเดือนเมษายน (39.2, 34.6 และ 29.6°C) อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย มีค่าต่ำสุดในเดือนมกราคม (22.0°C) และอุณหภูมิมรายวันต่ำสุด มีค่าต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ (18.2°C) โดยทั่วไปอุณหภูมิเฉลี่ยมีค่าอยู่ระหว่าง 26.6-29.6°C ในช่วงฤดูร้อน อุณหภูมิเฉลี่ย และอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยเท่ากับ 28.6 และ 34.2°C และในฤดูฝน อุณหภูมิเฉลี่ย และและอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยเท่ากับ 27.5 และ 23.0°C

ปริมาณน้ำฝน

ปริมาณฝนเฉลี่ยตั้งแต่ ปี ค.ศ.1980 –2009 บริเวณอำเภอเมืองหาดใหญ่ ประมาณ 1,916.4 มิลลิเมตรต่อปี ฤดูร้อนเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคมมีปริมาณฝนเฉลี่ย 258.30 มิลลิเมตร ฤดูฝนช่วงเดือนกันยายน-เดือนธันวาคมมีปริมาณฝนเฉลี่ย 1,132.2 มิลลิเมตร ปริมาณฝนเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในเดือนกุมภาพันธ์ 31.3 มิลลิเมตร ปริมาณฝนเฉลี่ยสูงสุดเดือนพฤศจิกายน 497.2 มิลลิเมตร

สภาพน้ำท่วมและความเสียหายในพื้นที่

ลักษณะของฝนที่เป็นสาเหตุของการเกิดอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภาและเทศบาลนครหาดใหญ่ เป็นฝนที่มีการตกต่อเนื่องที่มีปริมาณฝนมากกว่า 120 มิลลิเมตร ในเวลา 3 ชั่วโมง ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2531 (275.1 มิลลิเมตร ในระยะเวลา 2 วัน) , 2543 (447.5 มิลลิเมตร ในระยะเวลา 3 วัน) และในปี พ.ศ. 2553 (500 มิลลิเมตร ในระยะเวลา 1 วัน) โดยมักจะเกิดน้ำท่วมในช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคมอยู่เสมอ ดังสถิติที่มีการบันทึกไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการรวบรวมเหตุการณ์ ความเสียหายจากการเกิดอุทกภัยบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำอู่ตะเภา

ปี พ.ศ.	ความเสียหาย	มูลค่าความเสียหาย
2376	ในสมัยรัชกาลที่ 3	ท้องนาของราษฎรทำนาไม่ได้
2459	ระดับน้ำสูงประมาณ 2 เมตร	
2485	ระดับน้ำสูงประมาณ 0.6 เมตร	
2502	น้ำท่วม	2 แสนบาท
2504	ผู้เสียชีวิต 8 คน	1.2 ล้านบาท
2505	ระดับน้ำสูงประมาณ 0.7 เมตร	
2509	ระดับน้ำสูงประมาณ 0.7 เมตร	1.2 ล้านบาท
2510	ระดับน้ำสูงประมาณ 0.7 เมตร	2.7 ล้านบาท
2512	น้ำท่วมเมืองนาน 10 ชั่วโมง	เส้นทางหาดใหญ่ –สงขลา น้ำท่วม 9 เส้นทาง
2515	น้ำท่วมเทศบาลไม่มีผู้เสียชีวิต	

2516	ระดับน้ำสูงประมาณ 0.76 เมตร	รัฐบาลเสียหาย 5.5 ล้านบาทเอกชนเสียหาย 1.2 ล้านบาท
2517	ฝนตกหนัก 5 วัน ระดับน้ำสูงประมาณ 0.5 เมตร	
2518	ระดับน้ำสูงประมาณ 0.7 เมตร	
2519	ฝนตกติดต่อกัน 7 วัน ระดับน้ำสูงประมาณ 0.5 เมตร	
2524	ระดับน้ำสูงประมาณ 0.5 เมตร	
2526	ระดับน้ำสูงประมาณ 0.6 เมตร	
2527	ฝนตกหนักมาก น้ำท่วมเส้นทางสายเล็ก ๆ	
2530	ระดับน้ำสูงประมาณ 0.4 เมตร ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของเมือง	
2531	ระดับน้ำสูงประมาณ 1.43 เมตรครอบคลุม 20 ตร.กม.	1000 ล้านบาท
2543	น้ำท่วมครอบคลุม 330 ตร.กม.	17,000 ล้านบาทและ 1,855 ล้านบาทในเขตเทศบาล
2548	น้ำท่วมเป็นวงกว้างรอบเทศบาล	

ภายหลังจากเกิดน้ำท่วมในปี 2543 มาตรการที่ทางเทศบาลนำมาใช้ในการควบคุมน้ำท่วมได้แก่ มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง การสร้างคันล้อมพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ฝั่งขวา ปัจจุบันแล้วเสร็จ การสร้างคลองระบายน้ำ ร.1 ปัจจุบันแล้วเสร็จ ปรับปรุงพื้นที่สีเขียว (green belt area) ตั้งแต่ถนนสายบ้านพรูถึงสนามบิน และพื้นที่ที่อยู่ระหว่างคลองอู่ตะเภาและคลองร.1 จนถึงคลองท่าช้าง-บางกล้า เพื่อให้ น้ำไหลากผ่านพื้นที่สีเขียวได้สะดวก

การขุดลอกปรับปรุงคลองธรรมชาติ กำลังดำเนินการ การสร้างคลองร.3 และ ร.4 กำลังเวนคืนที่ดิน/ก่อสร้างการต่อขยายคลอง ร.4 ไปเชื่อมกับคลองนายสามเพื่อรับน้ำหลากจากพื้นที่ส่วนที่อยู่เหนือถนนกาญจนา-วิชัยอยู่ในแผนงาน/การดำเนินงานของกรมชลประทาน

ที่มา: อภิชาติ (2553)

พื้นที่น้ำท่วมขังในช่วงเหตุการณ์อุทกภัย

การเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมบริเวณอำเภอเมืองหาดใหญ่มีสาเหตุเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งของอำเภอเมืองหาดใหญ่ ซึ่งอยู่ในบริเวณพื้นที่ลุ่มและความสามารถในการระบายน้ำขึ้นอยู่กับระดับน้ำในทะเลสาบสงขลาเป็นสำคัญ และอีกทั้งอยู่ในเขตฝนตกชุก ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในปี 2553 มีปริมาณน้ำฝนสูงถึง 500 มิลลิเมตรต่อวัน ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในหาดใหญ่ อีกทั้งการพัฒนาตัวเมืองและสาธารณูปโภคที่ไม่เอื้อให้ระบายได้ดี และมาตรฐานการออกแบบทางวิศวกรรมที่ไม่ถูกต้อง ล้วนเป็นสาเหตุให้เกิดน้ำท่วมในเมืองหาดใหญ่ทั้งสิ้น

จากเหตุการณ์น้ำท่วมบริเวณอำเภอเมืองหาดใหญ่ โดยทาง สทอภ. ได้ดำเนินการติดตามและประเมินพื้นที่น้ำท่วม โดยใช้ข้อมูลจากดาวเทียม RADASAT-2 บันทึกภาพวันที่ ในวันที่ 2-5 พฤศจิกายน พบว่ามีพื้นที่น้ำท่วมขังในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ โดยตำบลที่มีพื้นที่น้ำท่วมขังทั้งหมดโดยเรียงลำดับจาก

พื้นที่มากที่สุดไปน้อยที่สุดได้แก่ ต.คูเต่า (22.41 ตร.กม.) ต.คลองแห (7.60 ตร.กม.) ต.น้ำน้อย (7.35 ตร.กม.) ต.ควนลัง (6.31 ตร.กม.) ต.ทุ่งตำเสา (3.00 ตร.กม.) ต.คลองอู่ตะเภา (1.92 ตร.กม.) ต.คอหงส์ (0.82 ตร.กม.) ต.ฉลุง (0.34 ตร.กม.) ต.ทุ่งลาน (0.20 ตร.กม.) ต.ท่าช้าง (0.16 ตร.กม.) ต.บ้านหาร (0.11 ตร.กม.) ต.บางกล้า (0.08 ตร.กม.) ต.บ้านพรุ (0.03 ตร.กม.) และ ต.ทอม (0.03 ตร.กม.)

สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา รายงานสถานการณ์อุทกภัยและการให้ความช่วยเหลือประชาชน ในพื้นที่จังหวัดสงขลาทั้งจังหวัด พบว่าระหว่างวันที่ 1-11 พฤศจิกายน 2553 มีพื้นที่ประสบภัย รวม 16 อำเภอ 12 เขตเทศบาล 119 ตำบล 1,049 หมู่บ้าน ประชาชนได้รับความเดือดร้อน 269,233ครัวเรือน 802,247 คน อพยพไปอยู่ที่ปลอดภัย 39,900 คน มีผู้เสียชีวิต 35 คน ผู้บาดเจ็บ 1,494 คน ความเสียหายทางด้านทรัพย์สิน บ้านเรือนเสียหายทั้งสิ้น 623 หลัง เสียหายบางส่วน 43,331 หลัง พื้นที่การเกษตรเสียหาย 202,499 ไร่ มูลค่าความเสียหายโดยรวมกว่า 1,517,795,800 ล้านบาท สำหรับเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งนี้สร้างความเสียหายให้กับทางเทศบาลนครหาดใหญ่ เป็นจำนวนมหาศาล โดยในเบื้องต้นมูลค่าความเสียหายมีมากกว่า 1,000 ล้านบาท เนื่องจากใน อ.หาดใหญ่ เป็นสถานที่ที่ชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้รายได้ในส่วนนี้ขาดหายไป

ต่อเหตุการณ์อุทกภัยใหญ่ที่เกิดขึ้น คุณสันติ จันทโณ รองนายกเทศมนตรีตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ เล่าว่าวันนั้นน้ำจากภูเขาไหลทะลักเข้าหาทุ่งลูงอย่างรวดเร็ว ปีนี้ชาวบ้านเชื่อการเตือนภัย แต่ปัญหาที่พบก็คือ คาดการณ์ปริมาณน้ำและความสูงของน้ำไม่ถูก ส่งผลมาถึงความเสียหายของทรัพย์สินจำนวนมาก

"ประสบการณ์ของผมบอกได้เลยว่าหากน้ำจากทางสะเดาในคลองอู่ตะเภามารวดเร็วเช่นนี้ หาดใหญ่ไม่น้ำจะรอด"

ผอ.ดิเรกฤทธิ์ ทະกาญจน์ จากเทศบาลนครหาดใหญ่ เล่าเสริมว่า ปีนี้ทัพน้ำรุกเข้ามาประชิดทั้ง 3 ทาง ได้แก่ น้ำมาเลยบวกรับน้ำจากต้นน้ำคลองอู่ตะเภา ล้นทะลักเข้ามาจากคลองอู่ตะเภา และคลองระบายน้ำที่ 1 อีกทางหนึ่งคือน้ำจากนาหม่อม รุกเข้ามาทางวัดปลักกริม ปะทะกำแพงจนพังทลายในช่วงเวลาที่ไม่ห่างกันนัก ทำให้ผู้บริหารตัดสินใจยกธงแดงประกาศอพยพ

"แต่ก็นั่นแหละ เรามีปัญหาการคำนวณปริมาณน้ำทำ(น้ำจากคลองอู่ตะเภา) ไม่สามารถคำนวณความสูงของน้ำได้ เรารู้แต่ปริมาณน้ำฝน ที่ตกมากเป็นประวัติการณ์ กล่าวคือมีค่าเฉลี่ยทั้ง 2 วัน ทั้งลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา 400-500 มม."

นั่นคือช่องว่างของระบบที่จะต้องหาทางแก้ ที่สำคัญประชาชนทุกคนยึดติดกับประสบการณ์น้ำท่วมปี 43 ต่างคะเนไปว่าปริมาณน้ำท่วมที่เกิดไม่น่าจะสูงไปกว่าปีนั้น แต่สุดท้ายทุกคนก็คาดการณ์ผิดพลาด โดยชุมชนโชคสมานเป็นจุดพื้นที่รับน้ำสูงถึง 4 เมตรมากที่สุดในเมืองหาดใหญ่

"ผมเองก็คะเนระดับน้ำไม่ถูก คาดการณ์ปริมาณน้ำไม่ถูก"

ทุกคนพูดถึงปัญหาที่มีตั้งแต่ต้นน้ำ ที่มีการบุกรุกทำลายป่า ทำให้ไม่มีการดูดซับน้ำที่มาจากที่สูง น้ำโคลนไหลทะลักลงสู่ที่ล่าง ดูได้จากสีน้ำที่เข้ามาท่วมเมืองเป็นสีโคลนเห็นได้ชัดเจน

"โรงงานเองก็มีการรับไม้จากป่าลงมาใช้ทำเชื้อเพลิง ผมไม่เข้าใจเหมือนกัน ในส่วนตรงนี้ก็ น่าจะมีนโยบายงดรับไม้ดังกล่าว เพราะเป็นการสนับสนุนการทำลายป่าไปในตัว" รองสันติ กล่าว นอกจากนี้ ก็พบว่ารูปแบบการสร้างถนน ที่มีเกาะกลางสูงก็เป็นเหตุหนึ่งทำให้น้ำท่วมขังอยู่นาน บางพื้นที่ชาวบ้านทนไม่ได้ช่วยกันทำลายเกาะกลางเปิดเส้นทางน้ำ การเปลี่ยนรูปแบบเกาะกลางให้เป็นคูให้น้ำสามารถเดินทางผ่านได้อาจเป็นทางออก อีกอย่างหนึ่งที่ควรพิจารณา

ขณะเดียวกัน การเกิดน้ำท่วมครั้งนี้ได้ทำให้หลายฝ่ายตระหนักได้อีกว่า มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง แม้จะลงทุนมากมาย แต่ก็เชื่อว่าจะสามารถแก้ปัญหาได้เบ็ดเสร็จ เนื่องจากเป็นเพียงการบรรเทาปัญหา

"เราแก้ปัญหาไล่ตามหลัง อย่างคลองระบายน้ำที่ 1 เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมในปี 31 คลองระบายน้ำและแก้มลิงอีกหลายแห่งรวมถึงพังกันน้ำเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา น้ำท่วมปี 43 แต่รูปแบบการเกิดน้ำท่วมมีความแตกต่างกันไป เหมือนเช่นในปีนี้ เราไม่สามารถคำนวณหรือคาดเดาได้เลย เราจึงควรเปลี่ยนวิธีคิดจากป้องกันมาเป็นการรับมือ โดยเน้นความพร้อมของชุมชนมากกว่าที่จะเน้นการใช้สิ่งก่อสร้าง" ผอ.ดิเรกฤทธิ์กล่าว

นอกจากนั้นมาตรการผังเมืองก็อาจเป็นตัวเลือกหนึ่งที่เราควรให้ความสำคัญ ในกรณีควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่

"แต่ก็นั่นแหละ หากมีผังเมืองแล้วมาตรการทางกฎหมายไม่จริงจังเข้มงวด ผังเมืองก็ไม่สามารถช่วยอะไรได้"

คุณสมภพ วิสุทธิศิริ จากศูนย์อุตุวิทยภาคใต้ฝั่งตะวันออก บอกว่าความเชื่อเดิมที่ว่าจะมีวงจรมน้ำท่วมใหญ่ 12 ปีต่อครั้ง ความเชื่อดังกล่าวไม่เป็นจริงอีกต่อไป

"ดูง่าย ๆ เมื่อปี 52 ที่ผ่านมามีพายุเข้าเราก็คงประสบเหตุไม่ต่างไปจากวันนี้ ปีนั้นหากจำได้จู่ ๆ พายุก็เปลี่ยนเส้นทาง แต่ปีนี้ไม่ใช่"

และจากการประมวลข้อมูลเชิงสถิติในหลายปีที่ผ่านมา จะพบว่า ปริมาณน้ำฝนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ทำให้ทุกอย่างเปลี่ยนไปจากเดิม
สรุปปัญหาที่เกิด...เราพบปัญหาเรื้อมีน้อย ขณะเดียวกันน้ำไหลเชี่ยวมากทำให้เรือเองก็ไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือได้ทันท่วงที พบปัญหาการสื่อสาร การเตือนภัยมีแล้วก็จริง แต่ก็มีหลายคนไม่รับรู้ ไม่ตื่นตัวการประสานงานระหว่างคนที่เกี่ยวข้องก็สับสนอลหม่าน การรับมือคนที่เข้ามาในเมืองหลังน้ำลดก็ไม่สามารถจัดการอะไรได้ น้ำประปา ไฟฟ้าก็ประสบปัญหาไม่สามารถนำมาใช้ในวงเวลาที่ต้องการ

ชุมชนก็ไม่เตรียมความพร้อมรับมือน้ำท่วม น้ำ อาหารแห้ง เครื่องมือสื่อสาร ไฟฉาย ถูยั้งชีพเหล่านี้ไม่ได้จัดเตรียมเอาไว้ประจำบ้าน...คนยังรอความช่วยเหลือจากหน่วย งานหรือท้องถิ่น คนใกล้ตลอด คนป่วย คนพิการ เด็ก ผู้สูงอายุ...กลุ่มเปราะบางเหล่านี้ก็ยังคงวิตกกังวลอยู่ในพื้นที่น้ำท่วม หาได้อพยพเคลื่อนตัวไปในที่ปลอดภัย คนเมืองต่างคนต่างอยู่ ไม่ได้ใส่ใจกันและกัน มอบชีวิตและภาระกิจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับหน่วยงาน ทั้งรัฐและท้องถิ่น ลืมที่จะช่วยเหลือตัวเองหรือช่วยเหลือกันเอง

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองหาดใหญ่ได้เกิดขึ้นซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก

1. ปริมาณน้ำฝน จากข้อมูลของนักวิชาการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้แล้วว่า มีปริมาณสูงขึ้น ขณะจำนวนวันไม่แตกต่างกัน โดยฝนตกในเดือน พย. มากที่สุด และช่วงเดือน พย-ธค.สิบปีหลังมานี้ ปริมาณฝนต่อวันมีมากขึ้น

แนวโน้มอนาคต พยากรณ์ได้ 2 ลักษณะ ได้แก่

- โมเดล 1 หากไม่มีการแก้ปัญหาใดๆ ค่าเฉลี่ยต่อปีย้อนหลัง 1980-2009 ปริมาณน้ำฝน 2500-3500 มม./ปี การประมวลผลพบจะเปลี่ยนแปลงไปอีก 60 ปีข้างหน้า คือปี 2070-2099 ปริมาณฝนจะตกประมาณ 3500 มม./ปี

- โมเดล 2 หากมีการรับมือจะไม่เปลี่ยนแปลงมาก

2. อุณหภูมิ พบว่าต่ำสุด เฉลี่ยทั้งปี ปี 23-53 อุณหภูมิเพียง 23 องศา สูงสุด เฉลี่ย 33 องศา แนวโน้มอนาคต 30 ปีข้างหน้า พื้นที่ทะเลสาบตอนบน อุณหภูมิสูงขึ้น อากาศร้อนขึ้นจากทางตะวันตกของสงขลา อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 38-40 องศา แต่อีก 90 ปี จะสูงถึง 40-42 องศา คือปี 2070-2099 หากอุณหภูมิตรงแกนกลางโลกเพิ่มขึ้น 1 องศา จะทำให้อุณหภูมิที่ขั้วโลกเพิ่มขึ้น 15 องศา

3. ระดับน้ำทะเล วัดจากทะเลอ่าวไทยและในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4. มรสุม/พายุ สงขลามี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน น้ำท่วมได้เกิดจาก 3 สาเหตุได้แก่ 1. ช่วงพค.-กพ. ฝนมาจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ช่วงพค.-ตค.ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดมาจากอ่าวไทย ช่วง ตค.-ธค. 2. หย่อมความกดอากาศต่ำ และพายุหมุนเขตร้อน ซึ่งโอกาสมีน้อยที่แน่ๆ ปี 52 ปริมาณน้ำฝนต่อวันสูงที่สุดในรอบ 30 ปี

และหากเราพิจารณาจากปัจจัยสำคัญดังกล่าวมา เมื่อวิเคราะห์กับพื้นที่ ยกตัวอย่าง อำเภอหาดใหญ่เป็นแอ่งกระทะ หากเราใช้เครื่องมือที่จะนำมาประยุกต์ใช้ คือ GIS นำข้อมูลต่างๆมาซ้อนทับกันแล้วแปรผล พร้อมกับมีการประเมินความเสี่ยง ประเมินกลุ่มผู้เปราะบาง

ข้อค้นพบที่น่าสนใจก็คือ ปริมาณน้ำฝน โดยเฉลี่ยจะสูงมากขึ้น น้ำทะเลเริ่มกัดเซาะ มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกิดปัญหาน้ำท่วม ชะยะ และภัยพิบัติจากน้ำท่วม

· หาดใหญ่ น้ำไหลจากทางทิศตะวันตก หากน้ำในอ่าวไทยสูงขึ้น มีโอกาสที่จะทำให้เกิดน้ำท่วมมากขึ้น ปริมาณน้ำฝนในอีก 30 ปีข้างหน้า ฝนตกหนักขึ้น มีการผันผวนของการตกมากขึ้น หาดใหญ่มีความเสี่ยงด้านน้ำท่วมแน่ๆ

· การเกิดดินถล่ม ดูจากความลาดชัน ลักษณะของดิน เมื่อหาดใหญ่ยังปลอดภัยแต่จะได้รับผลกระทบจากน้ำที่ไหลชะหน้าดินเข้าเมือง

· การเกิดหลุมยุบ โดยเฉพาะในส่วนที่มีหินปูน แต่หาดใหญ่ค่อนข้างปลอดภัย

· การจัดระบบการขนส่ง สัญจร ความช่วยเหลือประชากรกลุ่มเปราะบางได้อย่างไร

· หาดใหญ่เป็นพื้นที่เพาะพันธุ์ยุง

· อาคารที่อยู่ในที่ต่ำจะจมน้ำ

· ภัยแล้ง แนวโน้มอากาศร้อนมากขึ้น

ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร นำคณะศึกษาเสนอพื้นที่เสี่ยงและกลุ่มเปราะบางในอำเภอ
หาดใหญ่ โดยสรุปคือ อุณหภูมิสูงขึ้น น้ำฝนมากขึ้น โดยศึกษาผลกระทบจากสภาพอากาศ 3 ด้าน ได้แก่
จากน้ำท่วม จากการท่องเที่ยว และความมั่นคงด้านอาหาร โดยมีพื้นที่เสี่ยงที่สุด คือ ต.คลองแห ต.คูเต่า
ต.ควนลัง ต.พะตง ร่องลงมา คือ ต.คลองอู่ตะเภา ต.คอหงส์

- กลุ่มเปราะบางในพื้นที่เสี่ยง คือ ผู้สูงอายุและเด็ก ที่อาศัยในบ้าน
- ปัญหาอื่น ๆ คือ การรुक้ำของน้ำเค็ม น้ำหน้าแล้งไม่พอ มลพิษทางน้ำ ระบบพลังงาน และ
สุขภาพ
- การท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากการใช้น้ำหากมีน้ำน้อย หรือน้ำท่วม
- ความมั่นคงทางด้านอาหาร แรงงานภาคเกษตรกระจายอยู่รอบนอก อาหารในท้องถิ่นมีน้อย
- ความเปราะบางของชุมชน คือ ความตระหนักอันเกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่รู้ทางเลือก
ด้านเทคนิคที่จะปรับตัวรับการพัฒนา เรื่องทรัพยากร และการจัดการ

ผอ.ดิเรกฤทธิ์ ทวีกาญจน์ จากเทศบาลนครหาดใหญ่ นำเสนอข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของ
การทำงาน ว่าปริมาณน้ำหากเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เฉลี่ย 2400 มม. แม้เพิ่มขึ้นไม่มากนัก ประมาณ 4-500
มม. แต่จำนวนวันในการตกน้อยลง (สรุปคือปริมาณน้ำฝนเพิ่มขึ้น น้ำไหลเร็วขึ้น)

- ค่าระดับน้ำท่วม จะมีมากกว่าน้ำท่วม ปี 43 แน่นอน
- สรุปสาเหตุน้ำท่วม มาจากฝนในพื้นที่ตกหนัก มีปริมาณฝนตกหนักมากกว่าปกติ หรือมีการ
ตกแช่อยู่เป็นเวลานาน

· จากการนำเสนอการประเมินความเสี่ยงทางด้านกายภาพ ข้อมูลประชากรกลุ่มเสี่ยง นำมา
สังเคราะห์ร่วมกันมีข้อเสนอเพื่อแก้ปัญหาของนักวิชาการจาก ม.เกษตร โดยใช้มาตรการที่ใช้สิ่งก่อสร้าง
และไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง

· โดยแบ่งพื้นที่ 3 ส่วน คือ ส่วนถนนหลวง 43 (อ.สะเตา) ให้มีการก่อสร้างพื้นที่ปิดล้อม
ปรับปรุงพื้นที่เป็นแก้มลิงธรรมชาติ สร้างอ่างเก็บน้ำเพิ่มเติม

· โซนระหว่างทางหลวง 43,44 (ละแวกอ.นาหม่อม) ทำคั่นกันน้ำปิดล้อมพื้นที่ สร้างคลอง
ระบายน้ำ ร.1 ขุดลอกคลองอู่ตะเภา สร้างอ่างเก็บน้ำคลองตำ อ่างเก็บน้ำโตนงาช้าง ปรับปรุงพื้นที่น้ำ
ท่วมถึงธรรมชาติ และอ่างเก็บน้ำคลองหะและพรุพลีควาย

· โซนถนนทางหลวง 414 ลพบุรีรามศวร์ถึงทะเลสาบสงขลา จะมีการขุดลอกคลองธรรมชาติ
สร้างคลอง ร.3 และ ร.4

ประสบการณ์ตรงจากชุมชน

นอกจากผลการศึกษาของนักวิชาการโครงการนั้นแล้ว จากการนำตัวแทนชุมชนมาระดมสมอง
ค้นหาความรู้จากประสบการณ์ตรงของชาวบ้าน พบข้อมูลน่าสนใจดังนี้

การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ

อดีต (ย้อนหลัง 30 ปี)

- ฤดูร้อนช่วงเดือน มี.ค. – พ.ค. เวลาเดินกลางทุ่งเรายังรู้สึกได้ว่ายังเป็นสบาย มีลมพัด มีต้นไม้เยอะ บ้านเรือนไม่หนาแน่น อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 25 องศาเซลเซียส ร้อนมากก็ไปชายคลอง กระโดดน้ำก็เย็นชื่นใจแล้ว

- อากาศเย็น พ.ย. – ก.พ. จากอิทธิพลฝนตก เย็นเฉพาะช่วงกลางคืน ความชื้นมาก (ไม่ใช่หนาว)

- ส.ค. – ก.ย. ฝนทิ้งช่วง ร้อน ฝนตก

- สวนยางมีไม่มาก ป่าธรรมชาติจะมาก การผลัดใบของยางพารา (มี.ค.) ต้องหยุดกรีดยาง

- ฝนตกตามฤดูกาล มีน้ำตลอดปี

ปัจจุบัน

- ฤดูร้อน ก.พ. – พ.ค. ร้อนยาวนานขึ้น อุณหภูมิสูงขึ้น (42 องศาเซลเซียส)

- อากาศร้อนมากกว่าเดิม

- ส่งผลให้ยางผลัดใบเร็วขึ้น โดยผลัดใบเดือน ก.พ. และหลังจากยอดอ่อนออก ฝนตกเดือน เม.ย. ก็จะผลัดใบอีกครั้ง

- ฤดูแล้งน้ำแห้ง น้ำผิวดินลึกขึ้น น้ำหลากเร็วแห้งเร็ว คลองเล็กกล (จากคลองเป็นคู-ที่อยู่อาศัย)

อนาคต (30 ปีข้างหน้า)

- คาดว่าอุณหภูมิสูงขึ้น 45 องศาเซลเซียส ช่วงระยะเวลาร้อนยาวนานขึ้น ร้อนทั้งปี (ถ้าสิ่งแวดล้อมยังถูกทำลาย อุตสาหกรรมมากขึ้น)

- ชั่วโมงร้อนต่อวันยาวขึ้น โดยเฉพาะกลางวัน

- คาดว่ายางจะผลัดใบนาน ช้ำช้อน หลายครั้ง

- คาดว่าจะมีการแย่งชิงน้ำ พื้นที่เกษตรลดลง ชุมชนหนาแน่นขึ้น อุตสาหกรรมมากขึ้น

ปริมาณน้ำฝน

อดีต

- ฝนตกหนักช่วง พย.(20 พย.-5 ธค.) ช่วงมค.-กพ.ยังมีฝนตก ช่วง พค. ปลายางไซ้ น้ำเต็มคลอง

- ปี 07 น้ำท่วมเท่ากับปี 43 น้ำท่วม ปี48 ฝนตกหนัก บวกกับเป็นช่วงเวลาที่ขังขึ้น น้ำทะเลหนุน

- ฝนมากับมรสุม “เดือน 6 ฝนปรัด เดือน 8 ฝนพรรษา”

- ในลำคลองจะมีสายเตราะ(คลองสาขา) มีปลาชุกชุม

- การปลูกป่าเป็นแบบผสมผสาน

ปัจจุบัน

- มค.-กพ. ฝนไม่ตก

- ฝนตกเร็ว แรง ไม่มีพื้นที่เก็บซับน้ำ ทำให้น้ำไหลเร็ว แรง อันเนื่องมาจากป่าถูกทำลาย การปลูกพืชเชิงเดี่ยว และโครงการแก้ปัญหาน้ำท่วมทำให้การไหลของน้ำเปลี่ยนแปลง

- ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ทุกวันนี้ฝนมากับพายุ
- ตัวชี้วัดตามธรรมชาติไม่สามารถวัดได้เหมือนเดิมอีกต่อไป

อนาคต

- น่าจะมีน้ำท่วม ปีละ 2 ครั้ง

ตัวชี้วัดน้ำท่วมตามธรรมชาติ

- อยู่ในช่วงเวลาข้างขึ้น
- ระดับของน้ำในคลองบริเวณปลายน้ำ น้ำจะนิ่ง แสดงว่าอยู่ในภาวะน้ำทะเลหนุน บางพื้นที่มีการใช้กระบอกน้ำวัดปริมาณน้ำฝน

- วัดจากช่วงเวลาหญ้าคาออกดอก

- ดอกขี้ไก่ออกดอก

- ลูกตาตุ่มออกดอก

- ระดับความสูงของในการอยู่ของหอยโขง

- ปริมาณน้ำฝน

- น้ำในคลองอยู่ตะกอน

ลักษณะการเกิดน้ำท่วมและสาเหตุ

- **ทุ่งสูง** เตือนภัยน้ำท่วมดูน้ำในคลองตง(คลองสาขา) เป็นจุดแรกที่ปะทะน้ำ ทำให้บ้านเรือนที่สร้างไม่แข็งแรงถูกน้ำซัดพัง น้ำไหลเร็ว แรง ไม่สามารถสัญจรหรือขนส่งเสบียงอาหารได้

- **ปักธง** เทศบาลคอหงส์ เฝ้าระวังน้ำจากเขาคอหงส์ ช่วงเวลาน้ำท่วม น้ำมาเร็ว ไม่มีพื้นที่เก็บน้ำ เนื่องจากมีการถมที่ทำโรงงาน อาคาร หน่วยงานสาธารณสุขไม่พร้อม

- **คลองหะ** แก้มลิงธรรมชาติถูกม.หาดใหญ่สร้างอาคารที่เรียน ที่พัก ถนนขวางทางน้ำ ไม่ควบคุมการสร้างบ้าน/อาคาร ขวางทางน้ำ น้ำท่วมขัง 2-3 วัน

- **หาดใหญ่** น้ำท่วมขังจากระดับความสูงของถนน/อาคารไม่เท่ากัน เครื่องสูบน้ำไม่พอ ทุกวันนี้มีพนักงานน้ำจากคลองอยู่ตะกอน น้ำจะท่วมได้ก็มาจากน้ำฝนที่ตกแช่เท่านั้น

- **คลองแห** เป็นพื้นที่ทางน้ำผ่าน ม.1 สะพานดำเป็นกลุ่มเสี่ยง ไม่มีทางระบายน้ำ บ้านจัดสรรมีมากน้ำจากการสูบน้ำในหาดใหญ่ไหลผ่าน

- **ม.4** น้ำน้อย น้ำไหลจากคอหงส์ ระบายไม่ทัน

- **คูเต่า ม.1,2,3,4,6,7** อยู่ริมทะเลสาบ ที่ต่ำ รับน้ำจากต้นน้ำมาบวกน้ำทะเลหนุน ทำให้เกิดน้ำท่วมแช่ ขัง นาน บางครั้งนาน 1 เดือน-2 เดือน บวกกับการลอกคลอง ตรงกลางไม่ได้ลอก น้ำทะเลดันน้ำท่วมง่าย เพราะมีน้ำตื้นทุนอยู่แล้ว และเป็นพื้นที่ประสบเหตุน้ำท่วมหลังพื้นที่อื่นทำให้ได้รับความช่วยเหลือไม่ถึง งบประมาณหมด เรือไปช่วยก็เกิดความเสียหาย หญ้าตาย/ดินเสียจากสารเคมีลงไปทับถม

การปรับตัวและรับมือกับน้ำท่วม

ด.คุณเต่า ชุมชนช่วยกันเอง ใช้เรือประมง(เรือหางยาว)ที่มีอยู่แทบทุกครัวเรือนไปซื้ออาหาร บวกรับผู้นำขอความช่วยเหลือ ไปทางมอ./อำเภอ/จังหวัด มีทุนเดิมได้แก่ เรือหางยาว อุปกรณ์หาปลา

นอกจากนั้นก็มีการเตรียมอาหารแห้งในครัวเรือน เช่น ข้าวสาร อพยพัสต์เลี้ยงไปที่สูง ซื้ออาหารสัตว์โดยเฉพาะหญ้าแห้ง แก้ปัญหาโรคจากน้ำเสียจากการท่วมขังคือไม่ลงไปไหนๆ เตรียมยารักษาอาการคัน

กลุ่มเสี่ยง ประชากรทุกช่วงวัย 2,000 กว่าครัวเรือน 12,000 กว่าคน

ด.ทุ่งลุง ขนย้ายคนชรา เด็ก ผู้พิการ ไปโรงเรียน เทศบาลช่วยเหลืออาหาร ชุมชนทำเพิง ไข่ไม้ เชือกขนาดใหญ่ ไฟฉาย ขนย้ายรถไปไว้ที่สูง อยากรได้เรือหางยาวไว้ช่วยเหลือส่งอาหารในขณะน้ำท่วมเพราะน้ำไหลเร็ว

ด.คลองแห อดีตเคยมีเครือข่ายเตือนภัย โดยใช้วิทยุมือถือ มีวัดเป็นศูนย์กลาง ให้ชุมชนช่วยกันเอง จะดีกว่าให้ท้องถิ่นดำเนินการ เพราะท้องถิ่นมักคำนึงถึงฐานเสียงของนักการเมือง

คลองหระ มีการเตือนภัย ด้วยเสียงตามสาย อพยพขึ้นที่สูง

พื้นที่เสี่ยง ได้แก่ ม.ฉัตรทอง/ม.นพเก้า(น้ำท่วมนาน)

ปัทม สร้างเครือข่ายเตือนภัยทางมือถือตั้งแต่ต้นน้ำ มีการเปิดเสียงตามสายเตือนภัย/ประกาศความต้องการความช่วยเหลือ และเตรียมตัวอพยพ หาข้าวสาร อาหารแห้ง หาอุปกรณ์/เครื่องใช้ในครัวเรือนที่ใช้ในขณะน้ำท่วม

ครั้งมาดูระบบการบริหารจัดการน้ำท่วมของจังหวัดสงขลาที่มีอยู่ เราพบข้อมูลที่น่าสนใจได้แก่ ในการแก้ปัญหาหรือรับมือกับน้ำท่วม ปกติในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละท้องถิ่นจะมีแผนป้องกัน โดยมี ปก.หรือป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ตัดสินใจหลัก และมีนายอำเภอดูแลพื้นที่ระดับอำเภอร่วมกับผู้บริหารท้องถิ่นระดับตำบล โดยมีฝ่ายต่างๆ รับผิดชอบได้แก่ ฝ่ายป้องกัน ฝ่ายติดต่อสื่อสาร ฝ่ายช่วยเหลือและฝ่ายฟื้นฟูบูรณะ

กลไกการจัดการ หน่วยงานปก.เล่าว่ามีตั้งแต่ระดับชาติ โดยที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปก.)มีแผนตั้งแต่ระดับชาติ ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีแผนระดับจังหวัด เป็นแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกประเภท

แผนดังกล่าวจัดกลุ่มงานออกเป็น 3 ขั้นตอนได้แก่

1.ขั้นตอนก่อนเกิดปัญหา ได้มีการสร้างเครือข่ายชุมชนโดยเฉพาะในท้องถิ่น จะมีอปท.เลือกคนมาให้ปก.อบรม ได้แก่ ชุด อพปร. ทีมกู้ภัย(ทำหน้าที่ช่วยเหลือก่อนสงรพ.1ตำบล 1 ทีมกู้ภัย) ทีมเตือนภัย เครือข่ายดังกล่าวมีทุกตำบล โดยมีอปท.ดูแล

2.ขณะเกิดเหตุ แต่ละจังหวัดจะมีศูนย์วิเคราะห์สถานการณ์น้ำ โดยมีปชส.จังหวัดทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ จังหวัดมีงบ 50 ล้านบาท จัดแบ่งให้อาเภอละ 1 ล้านบาท ใช้แก้ปัญหาภายใน 3 วัน และมีคณะกรรมการระดับจังหวัด(กชปจ.)/อำเภอ(กชปอ.)อนุมัติการใช้งบประมาณ หากเกิดปัญหาแล้วงบไม่

พอสามารถขอไปที่สำนักนายกฯได้อีก ทั้งนี้เพื่อให้การสั่งการมีประสิทธิภาพ จะให้แต่ละระดับจาก
ท้องถิ่นมาที่อำเภอและจังหวัดจะมีการสั่งการโดยคนๆเดียว

3. หลังเกิดเหตุ จะให้ความช่วยเหลือ/ฟื้นฟูผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน โดยทำงานมาจากท้องถิ่น
มาสู่อำเภอไปถึงจังหวัด ให้ใช้งบปกติของหน่วยงาน

อย่างไรก็ดี ปัญหาของหน่วยงานที่พบและต้องการปรับแก้ นั่นคือข้อมูลการเกิดน้ำท่วมมาช้า
และไม่ชัดเจน สืบเนื่องมาจากการแจ้งเหตุล่าช้า พื้นที่ไม่สามารถสำรวจปัญหาได้ นอกจากนั้นยังพบว่า
ท้องถิ่นไม่มีอุปกรณ์รองรับ ไม่มีเรือกู้ภัยที่เหมาะสมกับพื้นที่ ฯลฯ และพบการช่วยเหลือซ้ำซ้อน มี
ช่องว่างของกฎหมาย/ระเบียบ อาจใช้งบไม่ตรงกับวัตถุประสงค์

อีกทั้งขั้นตอนหรือวิธีการตามแผนไม่ได้รับการปฏิบัติจากผู้บริหารท้องถิ่น ถือว่าเป็นงานฝาก
ท้องถิ่นเองไม่ได้เตรียมงบฉุกเฉินรองรับเพื่อแก้ปัญหาหน้าท่วม

ในส่วนของท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบสำคัญในพื้นที่ ปัญหาที่พบได้แก่ เรือกู้ภัยที่ใช้
งานกับพื้นที่เพื่อบริการอาหาร/ขนส่ง ไม่สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อชีวิต ที่
สำคัญชาวบ้านไม่เชื่อข้อมูลการเตือนภัย แม้ว่าจะมีการแจ้งเตือนล่วงหน้า

ศูนย์อุตุนิยมวิทยา สะท้อนมุมมองในความเป็นจริงการพยากรณ์อากาศบอกได้แค่แนวโน้มหรือ
โมเดลของการเกิด ซึ่งอาจมีความคลาดเคลื่อนได้ เช่นในกรณีขาดข้อมูลรองรับ หรือขึ้นอยู่กับความ
ชำนาญการของบุคลากรในขณะทำงานนั้นๆ โดยสรุปคือทางกรมฯจะพิจารณาข้อมูลจากแผนที่/โมเดล/
ประสบการณ์ฯลฯ

ปัญหาที่พบ คือ ข้อมูลที่สื่อสารออกไปโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง(ที่มีไซ้เจ้าหน้าที่ของกรมอุตุนิยมฯ)ทำให้
ขาดความน่าเชื่อถือ

ขณะเกิดเหตุมีข่าวลือจากหลายแหล่ง บางครั้งพยากรณ์ส่วนกลางและพื้นที่ไม่ตรงกัน ในพื้นที่
มีเครือข่ายประชาสัมพันธ์จากหลายแหล่ง เช่น วิทยุสมัครเล่น/วิทยุเอกชน/วิทยุชุมชน

หากจะมีการแก้ไข กิจกรรมที่เราควรจะให้ความสำคัญ ได้แก่

1. สร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายทำให้ชาวบ้านเชื่อข้อมูลที่เตือนภัย ด้วยการ
สังเคราะห์บทเรียนการเกิดน้ำท่วม จากการเตือนภัย/ความเสียหาย/การเชื่อมโยงการทำงานของ
หน่วยงาน รวมไปถึงตัวชี้วัด(ทั้งวิทยาศาสตร์/พฤติกรรมของสัตว์)/รูปแบบของน้ำท่วม ฯลฯ นำมาสู่การ
สร้างความรู้ เช่น หลักสูตรหรือคู่มือการแก้ปัญหาหน้าท่วม

จากนั้นทำให้ชุมชนมีความเชื่อในข้อมูล ด้วยการเชื่อมโยงข้อมูล ระบบโทรมาตรของ
ชลประทานและเทศบาลพัฒนาระบบข้อมูล โดยมีศูนย์ระดับจังหวัดรับผิดชอบ ใช้โปรแกรมพัฒนาระบบ
ข้อมูลกลางของจังหวัด/ท้องถิ่น มีการสื่อสารด้วยภาพ/แผนที่/ทีวี./วงจรมัด สามารถใช้เว็บไซต์เป็น
ช่องทางสื่อสาร และมีหลายช่องทางในการเข้าถึง

2. สร้างเครือข่ายการเตือนภัย ได้แก่ วิทยุสมัครเล่น เครือข่ายสื่อวิทยุกระแสหลัก เครือข่ายโทร
มาตร มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ กับประชาชน มีการอธิบายศัพท์เฉพาะทางเทคนิคที่ควรรับรู้ ใช้ภาษา
ง่ายๆ หรือให้มีเสียงตามสาย

มีการบริหารจัดการเครือข่ายที่มี ได้แก่ ผู้บริหารเครือข่ายเมือง โดยจัดให้มีแผน/ความรู้ เครือข่ายเตือนภัย (ในความรับผิดชอบของปภ./กรมทรัพยากรน้ำ/ภาคประชาชน) เครือข่ายกู้ภัย ฝ่ายสนับสนุนที่มีการเตรียมความพร้อมในส่วนของอุปกรณ์ การจัดศูนย์อพยพ อาหาร ฯลฯ นอกจากนั้นก็มีการฝายป้องกัน ฝายติดตามวิเคราะห์สถานการณ์ ฝายสื่อสาร มีการพัฒนาศักยภาพให้กับเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง และสร้างเครือข่ายท้องถิ่นระดับอำเภอ/ใกล้เคียง

3. ผลักดันในเชิงนโยบายสาธารณะ เพื่อแก้ปัญหาในเชิงระบบต่อไป เช่น ศีรษะระบบการป้องกันหัดใหญ่และเครือข่าย ปรับผังเมือง

ความเปราะบาง/ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะเกิดขึ้นของเมืองหัดใหญ่

การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ย: อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย และสูงสุดเฉลี่ยมีแนวโน้มสูงขึ้น
ความเสี่ยง/ผลกระทบที่เกิดขึ้น: อากาศร้อนมากขึ้น ร้อนต่อเนื่อง และยาวนานมากขึ้น เกิดความหงุดหงิดส่งผลกระทบต่อสุขภาพ กายและใจ มีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น ทั้งภาคครัวเรือนและภาคการเกษตร แต่ในช่วงหน้าร้อนซึ่งเป็นช่วงแล้ง ปริมาณน้ำในคลอง/ธรรมชาติมีน้อย อาจส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำที่นำมาทำน้ำประปา อาจเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ มีความต้องการใช้พลังงานมากขึ้นเช่น เปิดใช้เครื่องปรับอากาศเป็นระยะเวลานานขึ้น พืชเศรษฐกิจในพื้นที่มีการเจริญเติบโตที่เปลี่ยนแปลงไป ยางพาราผลัดใบเร็วขึ้น และนาขึ้นอาจทำให้ต้องหยุดกรีดยางนานกว่าเดิม

พื้นที่และกลุ่มเสี่ยง/เปราะบาง: ชุมชนแออัด และชุมชนที่ยังไม่มีน้ำประปาใช้ เกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ และเด็กเล็ก

การเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำฝน : ฝนตกหนัก/ชุกมากขึ้นในช่วงหน้าฝน และทิ้งช่วงในช่วงหน้าร้อน/แล้ง

ความเสี่ยง/ผลกระทบที่เกิดขึ้น: **น้ำท่วม** เนื่องจากฝนตกหนักมากขึ้น และเมื่อตกแล้วจะไหลลงสู่ที่ต่ำทันที ไม่สามารถเก็บกักไว้ที่ป่าต้นน้ำได้ **ดินถล่ม** พื้นที่เสี่ยง คือ พื้นที่ที่มีฝนตกในปริมาณเกิน 50 มม./วัน แต่เมื่อดูจากความลาดชันของพื้นที่ อำเภอหัดใหญ่ค่อนข้างปลอดภัย ความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ได้แก่ ที่อยู่อาศัยที่ริมคลองถูกกัดเซาะ พื้นที่ทำกิน (เกษตร และย่านการค้า) ระบบประปา ไฟฟ้า ถนน และสาธารณูปการไม่สามารถใช้งานได้ การลักขโมยของมีค่าและทรัพย์สินภายในบ้านเรือน แหล่งอาหารธรรมชาติ/น้ำ ถูกน้ำท่วมทำให้ขาดแคลนอาหาร และน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด ราคาอาหารแพงขึ้น เนื่องจากไม่มีอาหาร ร้านค้าปิด น้ำท่วมตลาด

ปัญหาสุขภาพ เช่น เป็นหวัดง่าย ปัญหาสุขภาพิบาลและสุขภาพระหว่างและหลังน้ำท่วม ได้แก่ ไข้เลือดออก ชิคุนกุนยา น้ำกัดเท้า ฉี่หนู ท้องร่วง อันตรายจากสัตว์มีพิษที่มากับน้ำ เช่น งู ตะขาบ สัตว์เลี้ยงไม่มีอาหาร เกิดโรคระบาดในสัตว์ ไม่สามารถกรีดยางได้ ไม่มีรายได้เลี้ยงครอบครัว เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมและฟื้นฟูบ้านเรือน พื้นที่การเกษตร จนถึงขั้นเป็นหนี้สินได้ เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชน หรือระหว่างชุมชนหากการช่วยเหลือเกิดขึ้นช้า ภัยแล้งเนื่องจากฝนมีแนวโน้มทิ้งช่วง **ด้านอาหาร** : ขาดแคลนแหล่งอาหาร (จากหนอง บึงทุ่ง) ผักป่า ขาดแคลนน้ำดื่ม ต้องซื้อน้ำมาดื่ม ทำให้มีรายจ่ายเพิ่มสูงขึ้น การประกอบอาชีพ : ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ผลผลิตได้รับ

ความเสียหาย ไม่สามารถกรีดยางได้ตามปกติ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน: อากาศแห้ง และแล้ง อาจทำให้เกิดไฟไหม้ได้ง่าย และในชุมชนแออัดไฟจะลุกลามอย่างรวดเร็ว คว้นจากการเผาไหม้อาจทำให้ทัศนวิสัยไม่ดี **ด้านสิ่งแวดล้อม** : ระดับน้ำธรรมชาติแห้งขอด ทำให้น้ำเสียสะสมมาก เกิดน้ำเค็มรุกดินกลายเป็นดินเปรี้ยว ใช้ประโยชน์ไม่ได้ น้ำเสีย (จากการปล่อยน้ำของภาคอุตสาหกรรม และภาคครัวเรือน) **ด้านสุขภาพ** : เกิดโรคทางเดินหายใจ และกลิ่นเหม็นจากน้ำส่งผลกระทบต่อความรำคาญ การปนเปื้อนของสารเคมี/สารพิษในอาหาร และจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพผู้บริโภค **การประกอบอาชีพ** : ไม่มีรายได้จากการประมงในลำคลอง หนองน้ำธรรมชาติ หรือเกิดความเสียหายต่อเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในแหล่งน้ำ ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองแห **น้ำดื่ม** : น้ำในคลองอยู่ตะกอนเป็นแหล่งน้ำดิบในการทำน้ำประปา เมื่อน้ำเสียจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำดิบต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบำบัดสูง ระบบนิเวศเสื่อมโทรม **ด้านสังคม** : ความขัดแย้งระหว่างชุมชน **พื้นที่และกลุ่มเสี่ยง/เปราะบาง**: เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ชุมชนแออัด/ชุมชนบุงรุก (ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย) ชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบคลองอยู่ตะกอน โดยเฉพาะชุมชนฝั่งซ้ายของคลอง ทน.หาดใหญ่ (หลังวัดหาดใหญ่ใน, ชุมชนจันทร์วีโรจน์ 3, ชุมชนบริเวณริมทางรถไฟ) ทม.คลองแห (ตลาดน้ำคลองแห, ชุมชนท่าไทร, ชุมชนสะพานดำ) ทม.ควนลัง (สนง.ทม.ควนลัง, ชุมชนบางแพบ, ชุมชนทุ่งตำเสา) ทม.คอหงส์ (ชุมชุนทุ่งรี, ชุมชนปลั๊กง, ชุมชนข้าง ม.หาดใหญ่) ทต.คูเต่า ช่วง พ.ย.ของทุกปีจะเกิดน้ำท่วมเพราะคลองในพื้นที่ลิก 4 ม. แต่ทะเลสาบสงขลามีความลึกเพียง 2 ม. (พื้นที่ประมง 7 หมู่บ้านพื้นที่ทำการเกษตร 3หมู่บ้าน)

ลมพายุ

ความเสี่ยง/ผลกระทบที่เกิดขึ้น: อาจเกิดลมพายุ มรสุมที่ไม่แน่นอน และไม่สามารถใช้ประสพการณ์/

ความรู้ในอดีตคาดเดาได้ ส่งผลต่อการวางแผนในการทำงานของชาวประมงในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา และการประมงชายฝั่ง ซึ่งมีผลต่ออาชีพและรายได้

พื้นที่และกลุ่มเสี่ยง/เปราะบาง: ชาวประมง (ประมงทะเล/ชายฝั่ง)

การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล

ความเสี่ยง/ผลกระทบที่เกิดขึ้น: การกัดเซาะชายฝั่ง โดยเฉพาะติดพื้นที่ที่ติดกับทะเลสาบสงขลา ทำให้สูญเสียแผ่นดินบริเวณชายฝั่ง สูญเสียแหล่งท่องเที่ยว การรुक้าของน้ำเค็ม การเกิดน้ำกร่อย ผลกระทบต่อน้ำที่ผลิตน้ำประปา และใช้ในการเกษตร ผลต่อการทำการเกษตร ผลผลิตได้น้อยลง หรือไม่มีคุณภาพ เป็นปัจจัยที่ทำให้น้ำท่วมจะมีความรุนแรงมากขึ้น

พื้นที่และกลุ่มเสี่ยง/เปราะบาง: ชาวประมง (ประมงทะเล/ชายฝั่ง) บ้านเรือนที่อาศัยใกล้กับทะเลสาบสงขลา เกษตรกรรอบๆ สายน้ำ

สรุปประเด็นปัญหาที่สำคัญของเมืองหาดใหญ่

ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณานอกจากการวางแผนป้องกันและรับมือกับการเกิดอุทกภัยแล้ว

จำเป็นต้องมีการตระหนักและเข้าใจในประเด็นปัญหาต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาในการบริหารจัดการน้ำท่วมของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาดำเนินการ ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ การทำแผนบูรณาการลุ่มน้ำโดยใช้ข้อมูลทางกรมอุตุนิยมวิทยา/กรมชลประทาน ร่วมกับการดำเนินการเพื่อป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อาทิ การวิเคราะห์/ประเมินสถานการณ์น้ำ การวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงภัย การเตือนภัย การจัดทำแผนการป้องกันภัย โดยร่วมกำหนดแผนของจังหวัด การฝึกอบรมเพื่อเตรียมการด้านบุคคลากร การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย รวมถึงการอพยพ เนื่องจากแต่ละหน่วยงานแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบที่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าจากเหตุการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น มีสาเหตุมาจาก การไม่มียุทธศาสตร์สำหรับรองรับภัยธรรมชาติ ไม่มี การเตือนภัยที่ดี การให้ความช่วยเหลือล่าช้า การเข้าถึงพื้นที่ยากลำบาก การอพยพดำเนินการได้บ้าง แต่ในขณะที่ชุมชนส่วนใหญ่ไม่ยอมย้ายออกจากพื้นที่ภัยพิบัติ และที่สำคัญกล่าวคือ ผู้บริหารไม่มีวิสัยทัศน์ และไม่มียุทธศาสตร์ในการรับภัยเหล่านี้ เมื่อขาดยุทธศาสตร์และแผนรับภัยพิบัติ ภาพที่ปรากฏจึงเป็นความทุกข์ยากของประชาชนที่รอคอยความช่วยเหลือ และที่สำคัญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะต้องจัดเตรียมข้อมูลที่ชัดเจน โดยเฉพาะข้อมูลด้านอุตุนิยมวิทยาและด้านชลประทาน เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารได้อย่างทันเหตุการณ์

2. ปัญหาระบบเตือนภัย ควรปรับปรุงระบบการเตือนภัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสามารถแจ้งเตือนล่วงหน้าได้ทันเหตุการณ์ โดยกำหนดเจ้าภาพในการทำหน้าที่แจ้งเตือนภัยแก่ประชาชนอย่างชัดเจน จัดส่งข้อมูลเตือนภัยผ่านระบบ SMS กำหนดช่องวิทยุ/คลื่นความถี่ในการแจ้งข่าวหรือการเตือนภัย การประชาสัมพันธ์ผ่านทางสถานีโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นช่องทางที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุด

3. ปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายและมาตรการด้านผังเมืองอย่าง ต้องนำผังเมืองและผังบริหารน้ำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาหน้าท่วม/น้ำแล้งในการพัฒนาเมืองอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาล้างก่อสร้างที่กีดขวางทางน้ำ อาทิเช่นในปัจจุบันมีการตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกแหล่งน้ำ แหล่งพักน้ำ ถมคูคลองระบายน้ำ มีการถมที่เพื่อปลูกสร้างอาคารหมู่บ้านจัดสรรศูนย์การค้าฯ โดยไม่มีการควบคุมระบบระบายน้ำโดยรวมอย่างจริงจัง สถานบ่อบำบัดน้ำเสียและถนนเข้าสู่บ่อบำบัดน้ำเสียของเทศบาลนครหาดใหญ่ปิดกั้นน้ำที่ไหลลงสู่ทะเลสาบ ปากน้ำทะเลสาบสงขลาแคบลง เนื่องจากบริเวณปากน้ำทะเลสาบสงขลามีการถมทะเลก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้เป็นตัวการทำให้ระบบผังเมืองล้มเหลว

ยุทธศาสตร์ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองหาดใหญ่

จากประเด็นปัญหาที่เมืองหาดใหญ่ให้ความสำคัญมากที่สุด คือ อุทกภัย ในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองหาดใหญ่ จึงได้มีการมุ่งเน้นการปรับตัวและรับมือต่ออุทกภัยเป็นสำคัญ และยุทธศาสตร์ดังกล่าวยังสนับสนุนยุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2551 – 2555 ว่าด้วยยุทธศาสตร์การสร้างความสามารถในการปรับตัวเพื่อรับมือและลดความล่อแหลมต่อผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ ยุทธศาสตร์การสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ

ภูมิอากาศ และยุทธศาสตร์การสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และยังคงสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการ ปี พ.ศ.2553-2555 ภายใต้แผนแม่บทการป้องกันและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากอุทกภัย วาตภัย และโคลนถล่ม (ระยะ 5 ปี) ว่าด้วยยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมการป้องกันและลดผลกระทบ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมรับมือ ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการภัยในภาวะฉุกเฉิน และยุทธศาสตร์ด้านการจัดการหลังเกิดภัย โดยวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของเมืองหาดใหญ่ ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองหาดใหญ่ จึงเกี่ยวข้องกับ การปรับตัว/รับมือต่ออุทกภัย ซึ่งได้แบ่งวิสัยทัศน์ออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

1. **วิสัยทัศน์ระยะสั้นเร่งด่วน (2556)** มีวิสัยทัศน์ คือ กลุ่มเสี่ยง/เปราะบางในเมืองหาดใหญ่ มีการปรับตัว/รับมือต่ออุทกภัยอย่างมีส่วนร่วม โดยมีพันธกิจดังนี้

- 1) บูรณาการแผนงานของภาคีองค์กรในระดับลุ่มน้ำคลองอุตะเถาและจังหวัด
- 2) พัฒนาระบบศูนย์เตือนภัย ให้เป็นเครือข่ายความร่วมมือในการรับมือ/ปรับตัวต่ออุทกภัยในลุ่มน้ำคลองอุตะเถา
- 3) พัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเสี่ยง/เปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย
- 4) พัฒนาเชิงอนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) สร้างกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนการบริหารจัดการ ในการรับมือ/ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง

สภาพภูมิอากาศทั้งระดับพื้นที่ และระดับลุ่มน้ำคลองอุตะเถา

2. **วิสัยทัศน์ระยะยาว (2563)** เมืองหาดใหญ่ มีระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสร้างระบบสนับสนุนในการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน

- 1) บูรณาการแผนงานสู่ภาคีในระดับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มุ่งสู่กลไกการจัดการน้ำระดับชาติ
- 2) ระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อการรับมือ/ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในลุ่มน้ำคลองอุตะเถา
- 3) พัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเสี่ยง/เปราะบางที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในด้านทรัพยากรน้ำ
- 4) พัฒนาเมืองให้น่าอยู่ ให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์/ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) สร้างกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนการบริหารจัดการ ในการรับมือ/ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทั้งระดับพื้นที่ และระดับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

และกำหนดยุทธศาสตร์ได้ 4 ยุทธศาสตร์ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การปรับตัวเพื่อรับมือกับการป้องกันและบรรเทาหน้าท่วมที่มีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายความร่วมมือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหน้าท่วม มีกิจกรรม

ดังนี้

- จัดทำระบบข้อมูล คู่มือ และรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม
- พัฒนาศักยภาพ อปท. เครือข่าย และกลุ่มเสี่ยง เพื่อร่วมกันจัดทำแผนความร่วมมือในการป้องกันน้ำท่วมระหว่างพื้นที่
- จัดทำฐานข้อมูลกลุ่มเสี่ยงให้ชัดเจนพร้อมกำหนดแผนที่/พื้นที่เสี่ยงเน้นชุมชนริมน้ำ และพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับพื้นที่

2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบเตือนภัยที่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม มีกิจกรรมดังนี้

- ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน/สาธารณูปโภค และผังเมืองที่ได้มาตรฐาน ในชุมชนที่มีความเสี่ยง/เปราะบาง เพื่อลดผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม
- สร้างศูนย์ประสานงานกลางและระบบเตือนภัยโดย อปท. มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ คือ ประชาชนได้รับการฟื้นฟูและช่วยเหลือ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม มีกิจกรรมดังนี้

- สร้างการมีส่วนร่วมชุมชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- พัฒนาการให้บริการสาธารณสุขให้ครอบคลุมกลุ่มเสี่ยงและมีการป้องกันโรคที่ดี
- มีการจัดทำทะเบียนและฐานข้อมูลกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เสี่ยง และมีมาตรการชดเชยที่ชัดเจน

- ฟื้นฟูอาชีพทางเลือก และการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง
- จัดทำฐานข้อมูลกลุ่มเสี่ยง บ้านไม่มั่นคง ไร่ที่อยู่อาศัย และได้รับผลกระทบจากอุทกภัย
- มาตรการสนับสนุนให้กลุ่มเสี่ยงมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัย และบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีวัตถุประสงค์

1. อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรเครือข่าย และอปท.อย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมดังนี้

- เพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมือง ที่สาธารณะ และปลูกป่าในพื้นที่อนุรักษ์ต้นน้ำ
- ส่งเสริมการพัฒนากลุ่ม/อาสาสมัครด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในลุ่มน้ำคลองอุตตะเกาโดย อปท.มีส่วนร่วม
- สร้างการมีส่วนร่วมชุมชนในการบำบัดน้ำเสียเบื้องต้นระดับครัวเรือนก่อนระบายสู่แหล่งน้ำ
- สนับสนุนให้ อปท.มีระบบบำบัดน้ำเสียที่ได้มาตรฐาน

- สร้างการมีส่วนร่วมกับโรงงานในการจัดทำระบบบำบัดน้ำเสียที่ได้มาตรฐาน และบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

2. การพัฒนาเมืองนำอยู่คู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมดังนี้

- สร้างเครือข่าย อปท.สีเขียว และสนับสนุนให้ทำ MOU ร่วมกัน และพัฒนากลไกภาคประชาสังคมในการสนับสนุน

- ส่งเสริมให้อปท.มีมาตรการประหยัดพลังงาน และมาตรการจูงใจในการลดการใช้พลังงานเชิงพาณิชย์

- ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะอินทรีย์ และขยะรีไซเคิล

- สนับสนุนให้อปท. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการ

- ส่งเสริมผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- สนับสนุนให้กลุ่มองค์กรชุมชนร่วมจัดการท่องเที่ยวร่วมกับ อปท.

- มีการศึกษา แลกเปลี่ยนประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ต้นแบบ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
วัตถุประสงค์

1. เกิดกลไกการทำงานพหุภาคีแบบมีส่วนร่วมในการผลักดันแผนระดับลุ่มน้ำแปลงสู่นโยบายเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างมีความต่อเนื่อง มีกิจกรรมดังนี้

- ผลักดันให้มีการจัดตั้งคณะทำงานความร่วมมือครอบคลุมทุกภาคีในระดับจังหวัด/ระดับลุ่มน้ำคลองอุต๊ะเกา และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- สร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนในการกำหนดยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สอดคล้องกับวาระจังหวัด

2. เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนในการเรียนรู้และวางแผนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการที่ดี มีกิจกรรมดังนี้

- เพิ่มศักยภาพแกนนำชุมชนเพื่อการวางแผนให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

- เพิ่มองค์ความรู้ และยกระดับกิจกรรมการมีส่วนร่วมไปสู่การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

(ตัวอย่าง)คู่มือชุมชนวัดหาดใหญ่ในรับมืออุทกภัย

แนวทางการรับมือของชุมชน

ก่อนเกิดภัย ประกอบด้วย

(1) **การป้องกันและลดผลกระทบ** มีแนวทาง ดังนี้

(1.1) ประเมินความเสี่ยงภัยจากอุทกภัย การประเมินภัยและความล่อแหลมเพื่อประเมินโอกาสหรือความเป็นไปได้ที่จะเกิดอุทกภัย รวมทั้งศึกษาวิธีลดผลกระทบเพื่อนำไปกำหนด

มาตรการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการภัยจากอุทกภัย หน่วยงานหลัก ได้แก่ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ศูนย์อุตุวิทยามิทยาภาคใต้ฝั่งตะวันออก กรมทรัพยากรน้ำภาค 8 กรมชลประทาน จังหวัด และเทศบาลนครหาดใหญ่ ได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานมีการประชุมทุกสัปดาห์เพื่อติดตามและประเมินสถานการณ์ในช่วงสถานการณ์อุทกภัย เมื่อได้ข้อสรุปแล้วทางเทศบาลนครหาดใหญ่จะแจ้งเตือนมายังชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(1.2) เทศบาลนครหาดใหญ่ รร.เทศบาล 5 และชุมชนหน้าวัดหาดใหญ่ใน ร่วมกันสำรวจและจัดทำข้อมูลกลุ่มเสี่ยง พื้นที่เสี่ยงภัย และจุดอพยพ ให้มีการตรวจสอบและปรับปรุงข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัย รวมทั้งข้อมูลพื้นที่ปลอดภัยเพื่อรองรับการอพยพให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ

(1.3) เทศบาลนครหาดใหญ่และชุมชนเตรียมการด้านโครงสร้าง โดยการสำรวจและก่อสร้างหรือปรับปรุงแหล่งน้ำ คูน้ำ หรือเส้นทางผ่านของน้ำ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาปัญหาอุทกภัย

(1.4) พัฒนาระบบเครือข่ายฐานข้อมูลสารสนเทศด้านอุทกภัย ให้มีความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน หน่วยงานหลัก ได้แก่ ศูนย์อุตุวิทยามิทยาภาคใต้ฝั่งตะวันออก กรมชลประทาน เทศบาลนครหาดใหญ่ มีระบบปฏิบัติการทางไกล CCTV โดยสามารถดูข้อมูลได้ที่ www.hatyaicityclimate.org

(1.5) เผื่อระวังสถานการณ์อุทกภัยผ่านธงเขียว/ธงแดง/ธงเหลือง ณ สะพานคลองอู่ตะเภา, เครือข่ายวิทยุเครื่องแดง หรือติดตามฟังวิทยุกระแสหลัก FM.88.00 MHz ,FM.96.00 MHz, / ช่อง 11/ VMS(ป้ายไฟวิ่ง)

(2) การเตรียมความพร้อม มีแนวทาง ดังนี้

(2.1) จัดตั้งและฝึกอบรบอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลืองานเจ้าหน้าที่ เช่น อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) อาสาสมัครเตือนภัยประจำซอย “บ้านพี่เลี้ยง” ประจำซอยอาสาสมัครกู้ชีพกู้ภัย

- ซอย 22 นางสาวจรรยา พงศ์ประยูร ที่อยู่ เลขที่ 1 ถ.เพชรเกษม โทร 074-252773
- ซอย 24 นางกัลยารัตน์ เขียวลี ที่อยู่ เลขที่ 7 ถ.เพชรเกษม โทร 074-360511
- ซอย 26 นายอนันต์ ชุมประมาณ (รองประธานชุมชนวัดหาดใหญ่ใน) ที่อยู่ เลขที่ 30 ถ.เพชรเกษม โทร 082-4288809
- ซอย 28 นายเจริญ พูพงศ์ศิริพันธ์ (ประธานชุมชนวัดหาดใหญ่ใน) ที่อยู่ เลขที่ 1122 ถ.เพชรเกษม โทร 081-0997337
- ซอย 30 น.ส.อาภรณ์ พงศ์ประยูร ที่อยู่ เลขที่ 1 ถ.เพชรเกษม โทร 074-259230, 089-0646705 และนางดาวใจ เรืองสุวรรณ (ดูแลศูนย์อพยพหลัก) ที่อยู่ เลขที่ 32 ถ.เพชรเกษม โทร 085-5803977

- ซอย 32 นางจันทราพร เพชรการ ที่อยู่ เลขที่ 35 ถ.เพชรเกษม โทร 074-360884, 080-8719217
- ซอย 34 นายสุฤทธิ์ เหลืองอ่อน ที่อยู่ เลขที่ 19 ถ.เพชรเกษม โทร 081-9697015
- ซอย ถ.หน้าวัดหาดใหญ่ใน นางจินตนา วารีย์ ที่อยู่ เลขที่ 17 โทร 085-6740881
- ซอย 1, 2 นายสายัณ ชุมประมาณ 083-1940941
- ซอย 3 ถ.หน้าวัดหาดใหญ่ใน นางละออง อิศระ ที่อยู่ เลขที่ 38 (308 เดิม) โทร 089-4648550

(2.2) ชุมชนสำรองปัจจัยสี่ที่จำเป็นและเหมาะสมเพื่อรองรับการอพยพและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ทันทีเมื่อเกิดภัย มีการจัดเตรียมอาหารแห้ง ไฟฉาย/ถ่านไฟฉาย เทียน ข้าวสาร ยารักษาโรค น้ำ วิตามินซี/วิตามินอี เต้าปอกนิก/เต้าถ่าน จาน/ช้อน/แก้วสำหรับยังชีพในช่วง 1 สัปดาห์...และเตรียมเงินสำรอง 5000 บาทต่อครัวเรือน...รวมไปถึงสิ่งของสำหรับทำความสะอาดบ้าน (แปรงถู ขัน กะละมัง ฯลฯ) ทุกครัวเรือนมีห่วงยาง/ล้อในยางรถยนต์

(2.3) เมื่อมีการประกาศเตือนภัย ให้เทศบาลนครหาดใหญ่ประสานเจ้าหน้าที่ศูนย์อพยพหลักส่งสัญญาณไซเรนผ่านหอกระจายข่าว ณ รร.อนุบาลเทศบาล 5 หากไฟฟ้าดับให้ใช้ระบบสื่อสารรอง ได้แก่วิทยุเครื่องแดง

(2.4) จัดเตรียมสถานที่ปลอดภัยเพื่อรองรับผู้ประสบภัยพร้อมสิ่งสาธารณูปโภค ที่จำเป็น ได้แก่ จุดอพยพหลัก ณ รร.อนุบาลเทศบาล 5 ให้มีข้อตกลงร่วมกันระหว่างศูนย์และผู้ประสบภัย ได้แก่

1. **ข้อห้ามเด็ดขาด** ผู้อพยพห้ามนำรถยนต์ รถจักรยาน รถมอเตอร์ไซด์เข้ามาในบริเวณที่พักหรือตัวอาคาร รวมถึงสัตว์เลี้ยง และสุราหรือของมีเมาทุกชนิด

2. เทศบาลนครหาดใหญ่และศูนย์อพยพจัดเตรียมสิ่งของและอุปกรณ์สำคัญ ได้แก่ คนและรถสำหรับกู้ภัย, เครื่องปั่นไฟ, เต้าแก๊ส, อาหารสำหรับรองรับคนจำนวน 300 คน ในระยะเวลา 3 วัน ได้แก่ วัตถุดิบ เครื่องปรุง และอาหารสำเร็จรูป, น้ำ-โดยมีแท่งค้ำน้ำหรือถังน้ำสำหรับอุปโภค และน้ำดื่ม, เรือไฟเบอร์, นักร้าน 1 ชุดสำหรับทำครัว, ถุงดำ, ยาสามัญประจำบ้านและเครื่องมือทำแผล และไซเรนมือหมุน

3. ศูนย์อพยพหลักให้มีการจัดเตรียมสถานที่ โดยใช้พื้นที่บริเวณชั้น 2 และ 3 สำหรับรองรับผู้อพยพ ในส่วนชั้น 4 ให้ใช้สำหรับเก็บของ

4. ให้มีการเตรียมคนดูแลจัดระบบให้ความช่วยเหลือ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของรร.อนุบาล 1 คน ตัวแทนชุมชน 2 คน (อส. 1 คน/กรรมการชุมชน 1 คนพร้อมวิทยุเครื่องแดง) และ อส. 1 คน(ขอจากอำเภอ)โดยจัดลงทะเบียนผู้ประสบภัย จัดกลุ่มย่อยมีผู้นำดูแล 1 ต่อ 10 คน ช่วยกันดูแลศูนย์ด้วยการเก็บกวาดทำความสะอาด ยกของ ช่วยเหลือผู้ที่ช่วยตัวเองไม่ได้ ช่วยปรุงอาหาร และเก็บกวาดทำความสะอาดศูนย์ก่อนเดินทางกลับ

(2.5) ให้อาสาสมัครสาธารณสุข จัดระบบข้อมูลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ผู้พิการ ผู้ที่ช่วยตัวเองไม่ได้ เพื่อการดูแลอย่างใกล้ชิด

1.กลุ่มผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยที่ช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องเตรียมเคลื่อนย้ายทั้งคน ทั้งอุปกรณ์ และยาที่จำเป็นต้องใช้ให้พร้อม ไปยังศูนย์อพยพ หรือที่สูงก่อนน้ำจะมาถึงก่อน 6-8 ชม.

2.กลุ่มผู้ป่วยเรื้อรัง และผู้ที่ต้องทำแผลต่อเนื่อง ต้องตรวจสบยาและอุปกรณ์ให้เหลือไว้ใช้ได้ตลอดขณะเกิดสถานการณ์อุทกภัย นอกจากนั้นควรแยกเก็บยาไว้ 2 ชุด เก็บไว้ในจุดที่ปลอดภัยและพร้อมหยิบใช้ได้โดยสะดวก

3.กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ใกล้คลอด ควรย้ายตัวเองและสิ่งของสำหรับหลังคลอดไปอาศัยอยู่กับญาติหรือที่พักอื่นที่ปลอดภัยและใกล้โรงพยาบาลที่จะคลอดก่อนเกิดน้ำท่วม และศึกษาช่องทางหรือข้อมูลสำหรับผู้ที่ให้ความช่วยเหลือ

4.กลุ่มมารดาและเด็กหลังคลอด – 6 เดือน ควรติดตามข้อมูลการเตือนภัย จัดเตรียมซื้ออาหาร น้ำ นม และยาที่จำเป็นไว้ใช้ในวงเกิดเหตุอุทกภัยให้ได้ถึง 10 วัน

5.กลุ่มเด็กเล็กและเด็กวัยเรียน ผู้ปกครองควรติดตามข้อมูลการเตือนภัยอย่างใกล้ชิด เพื่อจะได้ดูแลเด็กให้อยู่ในที่ปลอดภัย และใกล้ผู้ปกครองเวลาเกิดอุทกภัย

(2.6) กลุ่มที่มีบ้านเรือนชั้นเดียว(105 หลัง) ชั้นครึ่ง(104 หลัง) ที่ตั้งอยู่ในที่ลุ่มน้ำท่วมขังประจำและมีกลุ่มเปราะบาง(ผู้พิการ ผู้ป่วย ผู้ด้อยโอกาส เด็ก)อาศัยอยู่ นอกจากการเก็บและเตรียมขนย้ายสิ่งของที่ปลอดภัยและเตรียมถุงยังชีพที่มีอาหาร น้ำ นม เทียนไข ไฟฉาย แบตเตอรี่ โทรศัพท์ และยาที่จำเป็นไว้ใช้เองแล้ว ยังต้องเรียนรู้เส้นทางปลอดภัยและจุดอพยพ รวมทั้งทำความรู้จัก “บ้านพี่เลี้ยง” หรืออาสาสมัครเตือนภัยประจำซอยที่จะช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อจะได้ขอความช่วยเหลือทางโทรศัพท์ได้ทันทีที่ต้องการ นอกจากนั้นแล้ว ให้เก็บเอกสารสำคัญไว้ในซองกันน้ำ ได้แก่ บัตรประชาชน สมุดธนาคาร ทะเบียนรถ ฯลฯ

(2.7) จุดจอตระกขณะเกิดภัยของชุมชนวัดหาดใหญ่ในให้ใช้ ณ หมู่บ้านไทยสมุทร และสวนธรรมสากล ซอย 41

(2.8) เมื่อมีการประกาศเตือนภัย เฝ้าระวังสถานการณ์ให้ชุมชนบันทึกภาพบริเวณบ้าน หน้าบ้าน ข้างบ้าน ในบ้าน ให้เห็นบ้านเลขที่ เตรียมการล่วงหน้า

(2.9) ฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย ปีละ 1 ครั้ง

ขณะเกิดภัย การบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน มีแนวทาง ดังนี้

(1) เมื่อได้รับข้อมูลการเกิดอุทกภัย ให้จัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย ตามระดับความรุนแรง ณ ศูนย์อพยพหลักโดยประสานชุมชน ประสานงานกับเครือข่ายช่วยกู้ภัย หรือ “บ้านพี่เลี้ยง” ประจำซอย เป็นจุดประสานงานย่อย บริการอุปกรณ์ความช่วยเหลือให้สมาชิก ติดต่อประสานงานกับเทศบาลนครและหน่วยงานภายนอก

(2) กรณีน้ำท่วม หากยังสามารถเดินทางเข้าออกได้ การแจกอาหารและน้ำ กรรมการชุมชนจะรับผิดชอบเดินแจกทุกบ้าน

(3) ชุมชนมีข้อตกลงกับร้านค้าและเทศบาลนครหาดใหญ่เพื่อจัดส่งข้าวสาร อาหารแห้ง น้ำดื่ม บริการให้กับศูนย์อพยพ โดยเทศบาลนครหาดใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบงบประมาณตามค่าใช้จ่ายจริง หากไม่มีภัยพิบัติสามารถส่งคืนร้านค้า

(4) กรณีจำเป็นต้องรับบริจาคความช่วยเหลือด้านต่างๆ จากสาธารณชน ให้ศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ จัดตั้งศูนย์อพยพหลักเป็นจุดรับบริจาคและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดสถานที่เก็บรักษาสิ่งของและเงินบริจาค รวมทั้งวิธีการแจกจ่ายเพื่อให้เกิดเอกภาพ และเป็นประโยชน์แก่ผู้ประสบภัยอย่างเสมอภาค และทันเหตุการณ์

(5) กรณีการปฏิบัติตนในช่วงสถานการณ์อุทกภัย ให้ดำเนินการดังนี้

1. หลีกเลี่ยงการลุยน้ำที่ไหลเชี่ยวแรง หากจำเป็นต้องลงสัมผัสน้ำสกปรก ต้องรีบชำระล้างผิวที่สัมผัสน้ำให้เร็วที่สุด โดยเฉพาะผู้ที่มีบาดแผล ต้องรีบทำความสะอาด ทำแผลใหม่ทันที

2. ระวังชีวิตของตนเองและผู้ใกล้ชิด ให้ปลอดภัยจากการพลัดน้ำ ไฟฟ้าดูด ไฟฟ้าช็อต และจากสัตว์มีพิษกัดต่อย

3. รักษาทรัพย์สินที่จำเป็นและใช้อย่างประหยัด เช่น โทรศัพท์ ไฟฉาย เทียนไข ยาประจำตัว

4. ขอรับความช่วยเหลือ หากเกิดการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยกะทันหัน จากศูนย์บรรเทาทุกข์ 1669 ศูนย์กฤษ 1559 หรือหน่วยพยาบาลเคลื่อนที่ซึ่งอยู่ใกล้ที่พัก

หลังเกิดภัย การจัดการหลังเกิดภัย มีแนวทาง ดังนี้

(1) การปฏิบัติตนกรณีหลังเกิดอุทกภัย ให้ดำเนินการดังนี้

1. ผู้ที่ประสบภัยจนเกิดบาดเจ็บควรไปพบแพทย์ รักษาแผล และฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันบาดทะยักทันทีที่น้ำลด

2. เด็กหลังคลอด 4 ขวบ ที่ขาดการรับวัคซีนขณะเกิดอุทกภัย ควรรีบไปรับวัคซีนที่รพ.หาดใหญ่ ในกรณีศูนย์บริการสาธารณสุขเกิดความเสียหายไม่สามารถไปใช้บริการได้

3. ผู้ป่วยที่ขาดยาควรรีบไปพบแพทย์ทันทีที่น้ำลด

4. ผู้ที่มีความเครียดหรือวิตกกังวลมาๆ ควรได้รับคำปรึกษาและการดูแลอย่างใกล้ชิดจากทีมแพทย์และกลุ่มงานจิตเวช

5. ผู้ที่สัมผัสน้ำท่วมและโคลนขณะเกิดอุทกภัย ควรกินยาดอกซีซัยคริน เม็ดละ 100 มิลลิกรัม จำนวน 2 เม็ด คนละ 1 ครั้ง เพื่อป้องกันโรคฉี่หนู และถ้าเกิดอาการไข้ ปวดศีรษะ ตาแดง และปวดกล้ามเนื้ออ่อนมาก ต้องสงสัยว่าจะเป็นโรคฉี่หนูให้ไปเจาะเลือดและตรวจรักษาด่วน

(2) ให้ชุมชน ดำเนินการประเมินความเสียหายและความต้องการเบื้องต้น โดยชุมชน มีการถ่ายภาพบันทึกความเสียหายในมุมเดียวกับการถ่ายภาพก่อนเกิดเหตุ ใช้แบบฟอร์มชุดเดียวกันบริหารจัดการร่วมกับเจ้าของบ้านเช่า

(3) ให้ประชาชนชุมชนและเทศบาลนครหาดใหญ่จัดระบบบริหารการและบูรณาการการใช้น้ำของหน่วยงานเพื่อชุมชนใช้ในการอำนวยความสะดวก การอุปโภค และบริโภค

(4) เทศบาลนครหาดใหญ่ฟื้นฟูและจัดการระบบสิ่งแวดล้อมชุมชน ทั้งระบบบำบัดน้ำเสีย สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย และบ่อน้ำบาดาลที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย

(5) ขอความร่วมมือกับวิทยาลัยเทคนิค มาซ่อมแซมอุปกรณ์ของใช้ไฟฟ้า

(6) มีกองทุนสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนด้านอาชีพ

(7) ฟื้นฟูอาชีพ สร้างรายได้ด้วยภูมิปัญญาชุมชน บนฐานความร่วมมือกันเอง เช่น ให้มีธนาคารกึ่งกัมภกราม เป็นแหล่งอาหาร เสริมรายได้

(8) ให้ศูนย์สาธารณสุขและอสม. มีจุดบริการจ่ายยา ที่ร.อนุบาลเทศบาล 5 โดยมียาสำคัญได้แก่ น้ำกัดเท้า ยาธาตุ ยาแก้ไอ แก้ไข แก้หวัด /อุปกรณ์การทำแผลป้องกัน เฝาระวัง และควบคุมโรคที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

(9) ฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งสิ่งสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ที่ได้รับความเสียหายให้กลับสู่สภาพเดิม เช่น สถานที่ราชการ โรงเรียน สถานที่ท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหาย